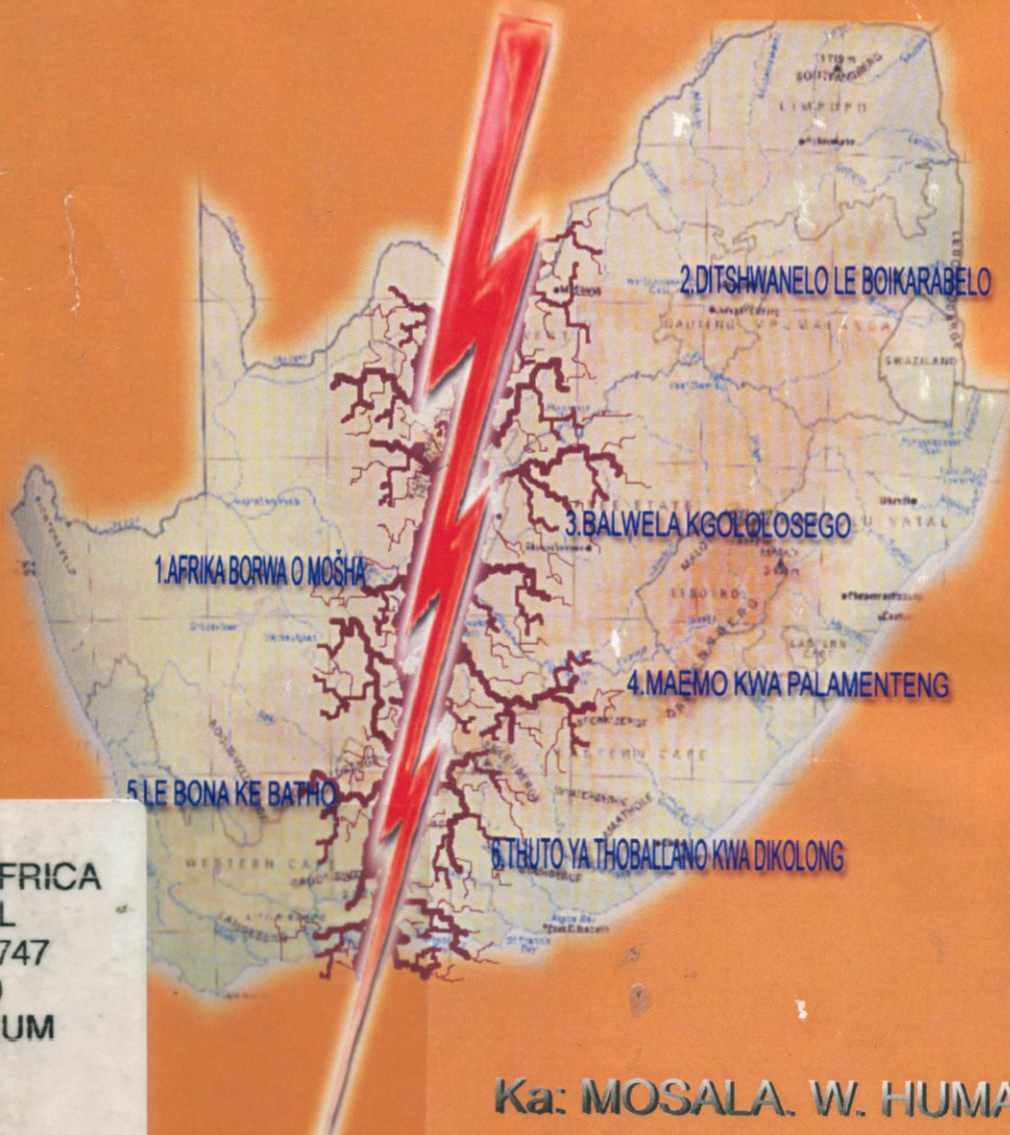

LEGALE...A DI GOLE MMOGO!

Ka: MOSALA. W. HUMA

AFRICA
PL
3747
9
HUM

LEGALE...A DI GOLE MMOGO

Ka Mosala W. Huma

Legale...A Di Gole Mmogo ke bukana ya diterama tse dikhutswane di le thataro tsa Setswana ka Mosala W. Huma e e phasaladitsweng ke Mosala-MASEDI Publishers and Booksellers cc.

© Copyright reserved.

ISBN: 10: 0-620-37828-X
13: 978-0-620-37828-4

First Print : 2009
First Impression : 2009

Design and Layout: Ellen, Seipati and Ditiro Huma

Printed and bound in Midrand, Gauteng, South Africa.

Mosala-MASEDI

Publishers & Booksellers cc
PO Box 946
Noordwyk.
1687.

BD581524

KETELOPELE

Maikaelelo magolo a bukana e, ke go tsibosa setšhaba ka ditiragalo tse di masisi mo matshelong a ma-Aforika Borwa ka kakaretso.

Fa e sale ka ngwaga wa 1994 Aforika-Borwa a bona kgololosego e e tletseng go nnile le diphetogo tse di ntsi. Mengwe ya mekgwa e setšhaba se ka itseng ka diphetogo tse, ke ka bokwadi, poko, mmino le e mengwe.

Temokerasi e ya re letla jaaka e le tshwanelo ya rona go kwala re phuthologile ka sengwe le sengwe fela, kwa ntle ga maparego le go kotelwa.

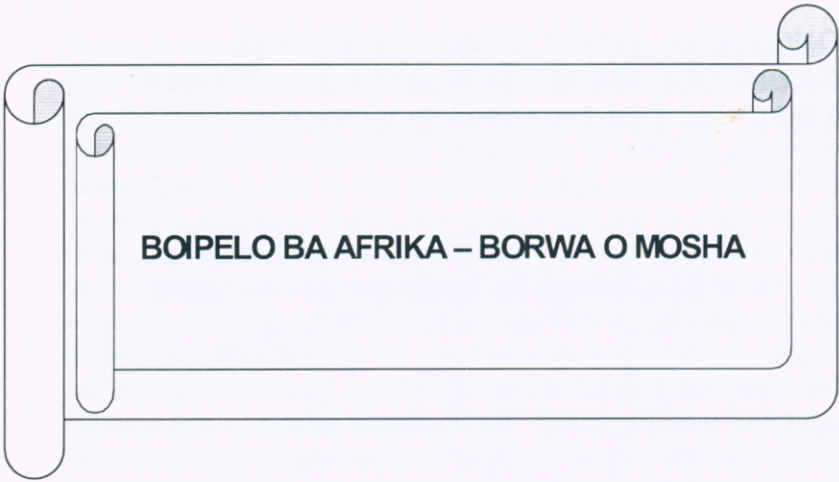
A dikokomane tsa rona di tlogelelwe boswa ba kitso!

DITENG

SETLHOGO

TSEBE

1. Boipelo ba Aforika o Mošha	1
2. Ditshwanelo tsa tlhoka boikarabelo	34
3. Balwela Kgololosego	46
4. Maemo kwa Palamenteng	55
5. Le bona ke batho	67
6. Thuto ya thobalano kwa dikolong.....	79

BOIPELO BA AFRIKA – BORWA O MOSHA

RE SE KOKOMETSE!!!

BAANELWA	:	RRE LETSHOLO MMALETSHOLO
NKAU	:	(Ngwana wa ngwana)
TSITSI	:	(Tsala ya ga Rre Letsholo)
LERUTLE	:	(Kgosi ya motse)
MASELLANE	:	(Moagi)
TLHOKA – INA:		(Moagi)

CONGRATULATORY MESSAGE BY THE HONORABLE MR NELSON MANDELA TO OUR HEROES AFTER THE 1994 ELECTIONS.

(Fa morago ga ditlhopho tsa ntlha tse di gololosegileng mo Afrika – Borwa ka Moranang wa 1994, motlotlegi Nelson Mandela o ema boidiidi ba balwela – kgololosego go tswa kwa ntle le ba ba neng ba setse mo gae ka lefoko mme molaetsa wa gagwe o tlhagelela mo kuranteng).

Sons and daughters of the soil, you have run the race, fought and won the battle. So, I want to take this opportunity to congradulate you all but one for your loyalty and unselfish compromise in the liberation of your coutry and its masses from decades of political oppression. I am saying this because many have fallen along the way due to lack of determination and dedication. You have indeed; proven yourselves to the entire world that perseverance is the mother of success. Had it not because of your hard work, I doubt if we would be where we are today.

I want to emphasise and repeat that it was through your hard work and especially the armed struggle that today we are where we are. But now please note, it is now time to start with another facet of our struggle whereby the hardest work ever lies ahead of us. You emancipated South Africa only from political oppression...but now you are faced with the most difficult and critical task in your lifetime, namely, the freedom of your brothers and sisters of AZANIA from the most deadly disease...mental oppression. You really have to put every effort and whatever means at your disposal to eradicate the wrong mentality of inferiority complex, that is so rife...right from day one of your assumption of duty.

I have a very strong feeling that you are the right people to fight this evil to the end. Go out there to instil, encourage and spread the importance of education to the youth. Time has come where they no longer need Aks to win the battle, but rather a pen.

Finally as your Tata and executive I want to give you my personal perspective in respect of a good governance...the best executive is the one who has sense enough to pick good men and women to do what he wants done and the self-restraint to keep himself from meddling with them while they do what must be done.

In conclusion, serve your nation...Black and White with honesty and loyalty. Exercise extra caution with the management of the tax-payers' monies. Remember always that you are not masters but servants. Always strive for perfection and your reward will be glory. So the ball is in your court! Use the famous Freedom Charter as your guideline in matters pertaining to what is expected of you as servants of the nation.

AMANDLA! MAATLA! POWER TO THE NATION!
THANK YOU.

KAROLO YA NTLHA

PONO

(Ke mo mosong Rre Letsholo o ntse a kumula mofero mo tshingwaneng ka fa segotlong).

LETSHOLO: (O bua a le esi) O a itse ke kile ka dira phoso e tona ... ee ...namane e tona ya phoso. Go tsamaya motho o utlwelela dikgakololo tsa batho, ka dinako dingwe go isa motho le naga mme motho a ikotlhae morago ... yaa! ... dilo di setse di tlhakatlhakane...

MmaLetsholo: (O tla Letsholo kwa morago) Ija! Rraabo ka re ruri botsofe bo jesa maswe! Ke ntse ke go utlweletse o ngunanguna o le nosi. Molato ke eng Ra-Mmeiki?

LETSHOLO: Ehe ... go ntse jaana o ntse o nkutlweletse? Mmaabo go gola ke godile ... ee ... ke dumalana nao ... kana o gopole gore kwa ke tswang go kgakala mme golo ke go yang go gaufi (O itshidila letheke) itshuu ... !fela ga se botsofe bo mpuisang ka pelo. Tota ke tshwenyega thata ka mosimanyana. Ga a nthobatse ... ga se Nkau?

MmaLETSHOLO: (Ka kgakgamalo) Ee ... ga a reng? A ke gona go tlhoka ditebogo mo Modimong? Se se totang se go tlhobaetsa ka ngwana ke eng? Sekolo se mo pelong ya gagwe ... o go thusa go le gontsi ka ditiro tsa fa lapeng. A ga o lebogele lesego le le kanakana rraabo?

LETSHOLO: Tsotlhe tse o di buang ke a di utlwa mme e bile ke dumallana nao ka bongwe jwa pelo ... fela ke gore o bua ka dilo tse di fetileng. Gona jaanong ke kumula mofero ke le nosi ... e kete ga ke na ngwana. Fa e le malatsi a gona, ka re o tlhantlhetse ... o fitlholo le go lalela ka kuranta.

MmaLETSHOLO: Kana ke ona maungo a thuto rraabo ... re tla reng? Nna le wena ga re itse mojako wa sekolo mme Motswana wa maloba e rile a bua a re nna kgaka-kgolo ga ke na mebala, mebala e bonwa dikgakaneng. A ga o itumelele go re madi a gago a "School fish" ga a wela mo motlhobolokong?

NKAU: (O buisa kuranta ka tlhoafalo mme gangwe le gape a ititaya serope ka letswele, a tloatlola mo setilong sa gagwe) *At last ... ra ba ra bona kgolosego! Ba ne ba rile ba tla felela kae? Puso jaanong ya re rona wee ... who ever thought go re lengwe la malatsi palamente e ka bo e fetogile jaana? Lefatshe le boile ... lefatshe la borraetsho le boetse diatleng tsa beng!*

Ija! ... motho a ba a gopola mafoko a ke kileng ka a buisa mo bukaneng nngwe ... mafoko a ga Sir King-Hall ka namana a re: "If somewhere in Africa to-night there is a black Hitler, dreaming of driving all white men into the sea, he must be praying for the continuation of Apartheid", ... Oh! Yes, o ka re motho o ne a ka mo tsosa mo baswing. Ke boe ke gopole mafoko a kgomotso a ga Anthony Trollope a a reng: *"South Africa is a country of Black men –and not White men. It has been so, it is so, and it will be so."* Ka...na e ne e le leng....ee....ka 1877.

LETSHOLO: A ke re o a utlwa ... a ke re o a utlwa MmaMmeiki ... o simolotse Nkau ... o ntse o bona nna botsenwa fa ke ngunanguna ke le nosi. Jaanong o tla arabela jang, o reng, ka dilo tse di dirwang ke Nkau tse? Ke ne ke ntse ke sa dumele ... kajeno gona ke iponna ka a me a mabedi ... thuto e tota e tsentsha ... ke yoo ngwana wa gago. Ke raya fela gore ke dilo mang tse a di dirang tse ...

kooteng o tlhakantse le go ja motokwane mo sephiring mosimanyana yo.

MmaLETSHOLO: Heela ... heela Nkau! Ga twe nnaare o tsenwe ke eng? A kgotsa o a tsenwa?

NKAU: (A hemela kwa godimo) Mma....mma....ga se botsenwa! Mma ... ga le ... tlhaloganye ... dikgang ... tse ... tse di monate! Pheletsong kgololosego re e bone ...! Puso ya lefatshe la bo-rraetsho e mo diatleng tsa rona. Ntwa re e fentse!

LETSHOLO le MmaLETSHOLO: (Ba buela gongwe) Tsamaela kwaa!

LETSHOLO: (Ka bogale) Ke tsona tota dipuo tsa motlapa ... ga go makatse! Ai ... o a itse ke santse ke ikotlhaela gore ke ne ke ntse ke re ke dirang ... ke senya madi a me a bofelo ke re ke isa motho sekolong ... gompieno ke fa ke rwele mabogo mo tlhogong ... ka re ke lela sa mma-ijoo ... mmaabo a re itlhoboge ... fa re ka ya le mosimanyana yo, re ka feleletsa re koma ditlhare ka meno.

KAROLO YA BOBEDI

(Letsatsi le le latelang ke maitsiboa kwa ga Letsholo morago ga dilalelô)

NKAU: (Ka boikobo) Ntate le wena mma itebogeng ... tota iphaphatheng legetla. Ke bua jaana ke buisiwa ke mafoko a ga rre a maabane, a gore o latlhile madi a gagwe ka go nkisa sekolong ... Ke mo tlhaloganya sentle, ka ke itse go na le ntlha e a e fosang.

LETSHOLO: (Ka bogale) O simolotse gape ka ditlontlokwane tsa gago a kere? Nnaare ga twe tota o tsenwe ke eng mosimanyana ke wena?

NKAU: Nyaa ... tlhe rra ... ke ne ke kopa ka boikokobetso go re lo ntshekegele tsebe metsotswana e se kae fela. Le nkisitse sekolong ka maikaelelo a gore ke nne lobone lwa lona mo isagweng. Ditiragolo tsa lefatshe ka bophara di phasaladiwa ka mekgwa e le mentsi e e farologaneng mme nngwe ya mekgwa e ... ke ka yona kuranta e (O bua a tsholeditse kuranta). Lefatshe le kgona gore fitlhelela ka yona. Ke maswabi ka gonne e kwadilwe ka puo ya seeng go re le ka e tlhaloganya, ke ntse ke sa lebale gore ga le a nna lesego go bona lesedi le le mphileng lona.

LETSHOLO: (O ka re o fela pelo) Monna a ke o bue se o batlang go se bua o tlogele go inanatha... e kete o motho a ntshiwa meno.

NKAU: Ke a leboga ntate. Kuranta e ke ntseng ke e buisa e, e hupile dikgang tse di monate wa tswina e ke sa kgoneng go e tlhalosa ka mafoko ka botlalo.

LETSHOLO: Ee ... tswelela pele radikuranta, nna e bile ke batla go ya go sekama.

NKAU: Ntwa e e matlho mahibidu e Bantsho ba lefatshe le, ba sa bolong go e lwa ... e fitlhile bokhutlong (O bua a rototse matlho). Ke sa rate go le senyetsa nako wena ntate le mme, puso ya Aforika-Borwa jaanong e mo diatleng tsa rona ... ka botlalo. A re itumeleleng phenyo ya rona ma-Aforika-Borwa botlhe.

MmaLETSHOLO: Ka jaanong rona re sa rutega, puso e ntšhwa e o buang ka yona e tla re tswela mosola jang? Ke lona le ka e itumelelang ka go re le itse go khwekhwentsetsa ... e seng rona diaramo bo-Mmammeiki.

NKAU: (A ntse a dumela ka tlhogo) Ahee ... mma kana o boela kwa mafokong a me, fa ke ne ke re ga le tlhaloganye dilo tse, sentle. Ntatleng ke tlhalose. A ke re maloba fa, le tswa go bouta? Le ne le boutela makoko a a farologaneng a dipolotiki ... ao a neng a neelana ka ditsholofetso tse di farologaneng, go ya ka go farologana ga ona. Ka jalo ke maikarabelo a lekoko le le eteleletseng puso pele, go diragatsa ditsholofetso tsa lona.

MmaLETSHOLO: (A lebega a sulafaletswe) Mme gona go raya go re nna le rraago re boile ka nnyobana e sa fothwa. Fa e le madi a botsofe ona re le bale ... ee ... tota re itlhoboge.

NKAU: (Ka kgakgamalo) E le gore Mme o buela kae fa a rialo?

MmaLETSHOLO: (Ka mafega) Ke buela kae ke potso ya kwa kae? Kana rona re boutetse tautona ... Rre Mangope ... yo ke itseng sentle gore ga le mo rate ... mme a sa bolo go wa a tsoga le rona mo dingwageng tsotlhe tse. Jaanong ... haai ... ka a jabeditswe mo ditlhophong tsa maloba ... ga re gope! Ke matsapa fela, ga ke itse gore re ile go lala re le ba ga mang ...

NKAU: (O mo tsena mo ganong) Mma ... usa makgwafo ... ke sa ntse ke tla koo ... nnaare ntate o thulametse?

LETSHOLO: Ga ke a robala monna (o a gotlhola) ke utlweletse ... le fa tota e kete puo ya gago e ntlhakanya tlhogo.

NKAU: Se ke se lebogelang ke gore le itimile go ya go robala ka nako ya lona e e tlwaelegileng go nkadima ditsebe. Ntate le wena Mma ka boripana maemo a ga jaana ke a. Diphetogo di tlile go nna tse dintsi ... mme gore di diragale, di tlile go tlhoka nako e ntsi le bopelotelele go tswa mo baaging ba Aforika-Borwa. Ke tlile go ama maphata a se kae, go sedimosa se ke se kayang.

1) Lefapha la Thuto ... Botlhe re a lekana, e bile re a tshwana ka ditlhokego ... Bantsho ... Basweu ... Ma-India ... le ba Mmala. Se se rutiwang mo dikolong tsotlhe se a tshwana. Dikolo tsotlhe jaanong di laolwa ke lefapha le le lengwe la thuto. Bana ba merafe yotlhe ga ba kitla ba duelela thuto go tloga mophatong o o rileng go fitlha go o o rileng. Go feta foo ke moila mo pusong ya rona go busetsa ngwana gae go twe ga a duela madi a sekolo.

2) Lefapha la Boitekanelo le Pholo le tlhomamisa gore batsofe ba se duelele kalafi kwa di-kliniking tsa bo-setshaba. Baimana le bana go fitlha ka ngwaga wa borataro ga ba duelele kalafi. Tsotlhe ke sesolo.

3) Botlhoka-tiro bo tlile go lwantshwa mme le ...

LETSHOLO: (O ipaakanya mo setilong) Ee ... ema gona fela fa teng foo ... botlhoka-tiro o bo bona kae mo Moruleng? Dimmaene di dikaganyeditse Sekgatla sotlhe se, go bo-Amandelbult, Swartklip tota le bona bo- P.P.C go go ntsintsi fela, go ya go tsena bo-Thabasimpi.... mme ba ba sa direng ke botlapa fela! Wa reng ga ke rialo ... nkarabe!

NKAU: Ke dumallana le wena ntate, fela bothata ke gore, a naa ba duelwa madi a a lekanang le tiro e ba e dirang ... ke sona se se nyemisang batho moko.

LETSHOLO: Monna ... nnaare o ithaya o re o mang wena o ka bolellang lekgoa gore le go duele bokae? (O hemela kwa godimo) Legale tswelela pele ka gonne o ipoleletse gore wena o itse go re feta.

(Kwa ntle go utlwala go bogola ga dintswa fela mo tidimalong ya bosigo)

NKAU: Ke ntse ke le mo kgannye ya tiro ... ga go kgathaletshege gore o monna kgotsa mosadi, fa e le le dira tiro e e tshwanang le tuelo e a tshwana. Ntlha e nngwe ke gore badira-ka-bona ba Basweu ba na le tetla ya *di-company car*, matlo le ditlamelo tsa kalafi (*Medical Aid Scheme*) jalojalo. E kete bosigo bo setse bo tsene, la ka moso e ntse e le letsatsi. Batsadi ba me robadiwang.

LETSHOLO: (Ka mafega) O mpoella ka *company car* ...jeses...motorokara o a berekelwa *boet* ! (O emelela mo setilong go tsena ka phaphosi ya borobalo)

MmaLETSHOLO: (Ba le mo dikobong) Rraabo ... ga ke itse gore wena o bona jang? Nna ke bona puo ya mosimanyana yo, e kete ... e na le moko mme e bile o ka re e na le botlhale mo teng. Ke utlwa a tsosolosa mowa wa me. Ga ke itse gore wena o e bona jang?

LETSHOLO: Ee ... tota le nna ke ntse ke ratharatha ka yona le fa ke ne ke sa rate go mo lemosa fa a ntse a bua ... fale le fale ke utlwile eketse ke tia moko ... mme kana ga go rate motho a amogela sengwe le sengwe se se buiwang ke thaka e tshesane e. Ga o sa tlhokomele ... wa se ka wa nna kelotlhoko, ba ka go wetsa ka lengope, wa iphitlhela o se wa ga ope. Legale ... a re mo fe tshono a nne a re fore. E tla re, re re ke dipitse ra bona ka mebala.

(Ba a thulamela)

KAROLO YA BORARO

(Maitsiboa a letsatsi le le latelang ka nako ya maitiso kwa ga Letsholo.)

LETSHOLO: (O bitsa Nkau) Monna wa kgatleng!

NKAU: Rraaa...!

LETSHOLO: A ke o tswelele ka leinane la gago la maabane boetman.

NKAU: (A ntse a tshegatshega) Ehe ... ntate nna e bile ke ne ke tshaba go simolola kgang e, ka ntlha ya fa ke le laditse nageng maabane.

LETSHOLO: Go riana e bile o lemogile? Gompieno gona o tlogele go dikadika o re neele dintlha tsa botlhokwa fela re go utlwe.

NKAU: (Ka mafolofolo) Ka re ya gompieno yona ntate, e tlile go go tlhatswa pelo e le ruri. E bile ga ke re gongwe.

LETSHOLO: E tlhatswa nna pelo ... ke a bona o ithaya o re ke legogodi la noka le le tsamayang le gogolwa ke dikgannyana tsa bo-tshegana-ingate ba tshwana le wena jaana.

NKAU: Ntate ke tlile go go botsa potso mme e se ka lenyatso. A re o a ntetla?

LETSHOLO: A ke wena gompieno o ka botsang nna potso? *Jy sal my nie vas vra my seuntjie ... legale botsa re utlwe!*

NKAU: Ke a leboga ntate. (A isitse lentswe la gagwe kwa tlase) Ntate fa nka go raya ka re fa o rata o ka boela maropeng a bo rraagomogolo kwa Makgokgwane, o ka ntumela?

LETSHOLO: Nnaare monna o tsaya sentle mo tlhogong? E ka re go paletswe rona ba *MAYIBUYE IAFRIKA* ... lona ka pusonyana e, ya lona ya bašhanyana le ka dira somang?

NKAU: Mme ntlha e, ke nngwe ya tse di kwa setlhoeng mo molaotheong wa puso ya Aforika-Borwa o mošhwa. Go busetsa batho mafatshe a bona a ba a thukhuthilweng ke puso ele ya maloba ya tlhaolele ... kwa ntle ga go duela le fa e le sente o montshonyana.

LETSHOLO: (Ka kgakgamalo) Wa reng? A ke o ipoeletse monna ... a ... a o ikutlwa go re o ntse o reng? Mme tlhê o ka re o tla ka kgang e e nametshang?

NKAU: (Ka monyenyo) Fela jaaka ke bua Papa ... e bile ga le fitlhe le phuaganngwa fela koo. Ba ba dikobo di khutshwane jaaka rona jaana, ba fitlha ba agelwa matlo, ba tlamelwa ka metsi a a phepa ...ke puso. Ke raya le tsona ditsela tse di tsamaegang le motlakase. A ke re ... ditlhokego tsotlhe tse di neelang motho seriti sa gagwe ka botlalo.

LETSHOLO: Mmaabo (O bua a lebile MmaLETSHOLO mo matlhong) ... a o ntse o utlwa tse ke di utlwang? Kana mafoko a mosimanyana yo, a dira gore ke ntshwafale mo moweng. Ija! ... o ka re ke a bona ... nna kwa Makgokgwane gape?

MmaLETSHOLO: Kana ke ntse ke go raya ke re puo ya mosimanyana yo, ga e a nthobatsa maabane.

NKAU: Go ntse fela jaaka ke bua rra. Ke sona se se neng se dira go re le mpone botsenwa maloba mme ditlhare di sa thunye.

LETSHOLO: Monna Nkau o tota o le lesedi la rona. Ka re maloba wa maloba ke ne ke bua le Tsitsi, ke mo raya ke re ga ke itse gore bokamoso ba bana ba rona bo fa kae ka mantlwane a dipusonyana tsa maitirelo. Se se neng se tota se ntshwenya go feta, ke fa ke utlwa gore moporesitente ke Lethosa.

Ke ne ka bolelela Tsitsi gore ke gola ke bo ke nna kana, ga ke lebale mafoko a ke a tlogeletsweng ke rre a gore mo botshelong jotlhe jwa me ke se ke ka ikanya Lethosa le fa e le fa go kana (O supetsa ka ntlhana ya monwana). Jaanong gona ke a tlhologanya ... puso e, ga se ya gaabo motho go thebe-phatshwa kgotsa gona gore moennyana-pele lebone la waabo. Ke ya rona botlhe go sa kgathalesege gore o wa letso le puo efe.

Ke tshwanetse go re e re la ka moso le ntsha nko, ke bo ke tlolela ka kgorwana ya ga Tsitsi ... go mo inola mo maibing le lefifi le re ntseng re paputla mo go lona. Ke a itse ga a kitla a nkopisa tlhogo ka gonne a inkanya.

NKAU: Boammaaruri ke gore ke amile fela fale le fale mabapi le diphetogo tse re di solofetseng ka bopelotelele. Tse, ke dinyana ...dikgolo di sa tla, phelang ke phele. Ya botlhokwa e bile e le ya bofelo mo maitisiboeng ano, ke gore fa e le madi a lona a botsofe ona, ga le tlhole le ile go a emela kotara yotlhe ... kgwedi nngwe le nngwe, e bile a le kwa godingwana.

E bile ga go kgathalesege gore o boutetse lekoko lefe kgotsa lefe, ke sona se se neng se dira gore go bouta e nne sephiri sa gago. Gona jaanong ke nna fela ke itseng gore le boutetse Rre Mangope. (O bua a emelela). Bagolo a re se direng tsa maabane ... nta e raletse. Ka moso le gona e ntse e le letsatsi.

LETSHOLO: (O emelela ka bonako mo setilong) Monna iketle pele ... iketle pele(O leba Nkau mo matlhong metsotswana e se kae) Tsaya seatla ke se ... o mpaletse mme e bile o mphaatlotse.

MmaLETSHOLO: (O atla Nkau) Kgabo! Sedibelo! gola o tlhogole ngwana-a- ngwanaka! (O lebelela Nkau a tsena ka phaposi ya gagwe ya borobalo, o thikhitha tlhogo ... o itsheka keledi)
ljoo ... wee! a phala e senang phalana!

NKAU: (O retologa ka bonako) Ke ne ke rile ga ke kitla ke ama e, ... mme ke ikutlwa fela mo moweng gore ga nkitla ke lala ke bo bone ... fa nka e didimalela ... ke lekile go e kekologa mme go a pala....

LETSHOLO: Nyaa....bua ngwanaka ke a go letla, se tshabe sepe.

MmaLETSHOLO: Bua Nkau rraago a re o a go letla....ga re rate o ka nna o hupetswe ke sepe.

NKAU: (O bua e kete o kgamiwa ke sengwe) Le abuti Bodila.... (Mafoko a pala go tswa) yo...yo...le ntseng le re ke lekgwelwa o tlile go boela gae...se se neng se mo isitse le naga jaanong se fedile... (O itsheka keledi mme o tsena ka phaposi ya gagwe ya borobalo a ntse a sunetsa mamina).

KAROLO YA BONE

(Ke letsatsi le le latelang mo mosong ke fa Letsholo a itelekela kwa ga Tsitsi.)

LETSHOLO: Koko ... kokoo ...!

TSITSI: (O tla go tswa kwa segotlong mo a neng a ntse a gasetsa dikgogo mmopo.) Ahee ... ke mang ... ke etla!

LETSHOLO: (O tsamaela go ya kwa ntlheng ya kwa lentswe le utlwalang le tswa gona.) Tsogang ... motlokwa!

TSITSI: Dumelang kgabo ... bokae botsogo?

LETSHOLO: Owaai ... theethee, lona le kae? Ke gona ke tlhaloganyang se bo-rraarona-mogolo ba neng ba se kaya fa ba ne ba re bokoa ke molekane wa mmele. Ija! ka re di tota di go ratile....ka re bona fela gore go saila jang. (O bua a supa dikgogo).

TSITSI: Mme ga o di bona di ntse jaana ke lesika la kgogo e e setlôpô ele tsotlhe! Ke dumela o santse o gopola gore re dikile re feletswe ke dikgogo ka bolwetse bo bo setlhogo bole ngwagatlola. Go ile ga sala yona fela ka monwana. Ke ne ka e fiwa ke motswalake ke ile pulong ya letlapa la ga malome kwa Maologane.

Kajeno ke fa e tladitse hokô. Nako nngwe ke a ne ke tlelwa ke kgopolo ya gore o ne a ntaela ka yona, ka gonne e rile morago ga dikgwedi di le thataro ke fa a tlhokafala ... mme le go lwala a sa lwala ... o a itse fa go twe motho o tsamaile fela ka maoto ... fela jalo.

LETSHOLO: Ee ... batho ba bangwe ba lesego, ga ba nke ba nna le matsapa fa ba kgaogana le lefatshe le. O a bona fa nkabo ke se Motswana nkabo ke go raya ke re o ntshwise mme ke itse gore fa o le Motswana o tla ntshaloganya ... lesego ga le tlhakanelwe. O nkutlwile!

TSITSI: Ke kgathwa ke gore o tlhaloganya segaaborona. O setse o ntse o ikarabile. Ee ... a re utlwe, o a reng go mphakelela jaana, a kgotsa o letse o ntorile bosigo jwa maabane?

LETSHOLO: O a itse o motho yo o gakgamatsang Tsitsi morwarre ... fa ke ka tlodisa letsatsi ke sa go bone wa re ke go latlhile, mme gape fa ke go tlhola o a re a ke letse ke go lorile. Tota ke tshwanetse ka dirang go re o kgotsofale? A ke o mpolelele go re ke direng *au maat*.

TSITSI: Hei! kana wena o ka re ke a go itebatsa ... ke ntse ke itse gore o a ne o emisa lekgotla tsi! ... ka dipotso tsa gago fa o gaketse. Legale go siame a re ye ka fa lapeng, re tlogele go bua re eme ka dinao e kete re kwa ga Rasai.

(Ba ya ka fa mathuding a ntlo.)

TSITSI: Kotana ke eo monna wa kgatleng.

LETSHOLO: Monna wa etsho, o bona ke rwele masigo ka tlhogo jaana, ke go tsholetse dikgang ... ee ... dikgang e seng dikgannyana... (O goga borukgwe go tswa kwa mangoleng, a bo a itshetlhega sentle ka lebotana). Malatsi a mabedi, a mararo a a fetileng ke ntse ke tshwere phage ka mangana ... mosimanyana Nkau a ntsenetse mo sekgoropeng ... ka na ka re a ntloedisa kgathi.

TSITSI: (Ka kgakgamalo e tona) Nkau ... o raya Nkau ofe? A ke o itlhalose Letsholo ke go utlwe.

LETSHOLO: O itse ba ba kae? Ke bua ka ene wa me yo o mo itseng.

TSITSI: Letsholo ke a go utlwa mme e bile ga ke go utlwe ... e le gore le fa go twe motho ga a itsiwe e se naga, se se kabong se fetotse Nkau ka ponyo ya leitlho ke eng? A gongwe e kabo e setse e le yo o kabong a ikutlwa bonnanyana? Ke tla reng? Nnaare golo fale, o ngwaga di kae?

LETSHOLO: Ka dingwaga o mmotlana thata mme se ke totang ke se tletse fano ke gore tlhologanyo yona ke ya monna ... o budule mo dikakanyong. O a itse gore ga ke motho yo o tsamayang a dumela go ya ka mogoso bonolo mme ke iphitlhetse ke ineetse mo dipuong tsa gagwe mme gona ke kgarathile kwa ntlheng. Tsitsi mosimanyana yole o dikgang di thata. O a nkitse Tsitsi go re ke motho ...

TSITSI: (O tsena Letsholo mo ganong) Kana ke gagkamadiwa ke puo ya gore o letse o tlodisiwa kgathi ke mosimanyana yo ke mo ikantseng go le kanakana. O ka se ntumele fa ke go raya ke re ke tlhola ke raya batho ba motse o, ke re ga go na motho yo o lesego jaaka wena ka Nkau. Ka re ngwana yo o bonolo ka malatsi otlhe.

LETSHOLO: Ee, jaanong nkutlwelle. O letse a fetotse mogopolo le dikakanyo tsa me tsotlhe ka kakaretso. O sa ntse o gopola gore maloba re ne re bua ka maemo a puso e ntšhwa e re sa itseng gore e re hupareletseng mo letshwaong la yona la lebole ... kana ke raya feisi?

Se Nkai a se mpoletse ka maikaelelo a puso e, se ntlogetse ke atlhame (o goga mowa go tswa kwa botenye) le fa gona go ne go se bonolo. Fa ke leng gona fa, mafoko a gagwe a dirile gore ke kolobe ke ne ke sa omelela.

TSITSI: Wena tota ... wa kolôba ... le nna nka kolôba. Legale a re utlwe!

LETSHOLO: Ke gona ke lemogileng gore go le gantsi kgotlhang e e tlhologang magareng ga rona le bašha ke go sa yang dikolong ga rona. Selo seo se re bolaile leso la diatla ... mme tota kangkgolo ke go re dikgang tse di re amang re le baagi ba Aforika-Borwa di phasaladiwa ka puo ya morafe o o rileng fela ... bogolo setona sejatlhapi. Ga ke gane gore le fa ke buisa segaetsho ke a peleta mme fela fa dikgang di kabo di kwalwa ka setswana le dipuo tse dingwe tsa bantsho mo Aforika-Borwa re kabo re sa paputle mo lefifing, le ka dinako dingwe re iphitlhelang re paputla mo go lona le.

Ntlha e, ke yona e tlišang dipelaelo. Ga ke itse go re o setse o kile wa lemoga gore go botlhoko jang go iphitlhela o le mo gare ga batho ba bua puo e o sa e tlhologanyeng ... kana ga o nnisege. Ke se se diragalang ka rona mo Aforika-Borwa. Ka bokhutshwane nkare bokamoso ba rona Ma-Aforika-Borwa bo a phatsima go ya ka ditsholofetso tse di mmalwa tse ke di ametsweng ke Nkai mo malatsing a a fetileng a.

Diphetogo ke tse di boitshegang ... go go ntsintsi fela mo e bileng ke ka se kgoneng go di fetsa. Tse re yang re di lebile ke tse di tlogelang motho e kete toro ya motshegare. Ga re bolo go boga ka metsi ... a mo tseleng ... motlakase ga o kgakala ... thuto maemo a a lekalekana ... Basweu le Bantsho.

Fa e le Makgokgwane go a boelwa, go sa boelweng ke teng ... go fela ka fa kgatlhegong ya motho ... kana ka re Makgokgwane maropeng le masopeng a bo-rraetsho mogolo.

TSITSI: Letsholo, a golo fa o a ikutlwa gore wa reng? Makgokgwane? Ba tshwanetse ba bo ba lora. Puo e o e buang e nkgopotsa ya mo beibeleng e motho a kileng a botsa gore a naa go a kgonagala go re motho a ka boela mo popelong ya ga mmaagwe gore a tsalwe la bobedi. Gompieno e lebane le wena Letsholo gore a naa go a kgonagala, fa e se lona leinane gore re sa ntse re ka lora ka go boela Makgokgwana.

LETSHOLO: Ga ke gakgamadiwe ke dipotso tsa gago ... le nna ke ne ke ntse ke mo phaphaila gangwe le gape fa a ntse a inanatha mme kwa bofelong ka ineela ka ntlha ya bopelokgale jo a neng a bua ka jona.

TSITSI: Letsholo o a itse gore ke go tlotla thata mme go le gantsi se o se buang se feleletsa se diragetse fela jaaka o se sekasekile. Ke go tlotla le fa ke robetse. Ga ke gopole mo botshelong botlhe ba rona, o kile wa nkwetsa ka lengope. Ga ke rate go go ngangisa ka gone go makgetlo a le mmalwa o nkinola mo lefifing la botlhokakitso ka dilo di le mmalwanyana.

Ga ke lebane mokgwa o o sa bolong go wa o tsoga le nna ka teng. Mo dilonyaneng di le di ntsi, ponelopele ya gago e feleletsa e nepagetse. Ga o motho yo o tseetseegang bonolo jaaka bantsi ba rona. Ga o sala o amogela selo e a bo e le o se sekasekile ka botlalo. Ke tlhola ke raya batho ba le bantsi ke re, fa e le gore bo ne bo sa tsalelwe, gona o ka bo o se kokometse.

LETSHOLO: Ke itse sentle gore ga go bonolo jaaka go ne go se bonolo mo go nna, fela ka re phela ke phele. Heelang! ... bona go re ke leng ke le fa ... a ke ke ke botse gore motswalo o kae?

TSITSI: Ehe ... o raya MmaMpho? O malatsinyana a se mo gae. O ile go baya gofejane, Mmalenyalo setsetse. Ke na le bonnete ba gore ga le itse. Kana ke sona se ke neng ke re o a ne o sale o ile. O tshegofaditswe ka mosimanyana. Legale a ka nna a tsena nako nngwe le nngwe.

LETSHOLO: Ija! a mafoko a mantle ruri ... setlogolwana banna ... nyaya, re a nesetsa pula motlôkwa. (O a edimola a bo a itshidila) Letsatsi le setse le tlhatlhogile ... nte ke itlhwatlhwaetse ke ye go bolotsa dipotsane tsele, le fa e setse e le go bolotsa fela ... dilo tsa Modimo di setse di itlhokela puo fela go ngongoregela leuba le, di ipolaelwa ke lebu le le sa di kgoriseng. Ka re ke itlhaganele go bolotsa ka ke tlogetse Nkau a ipaakanyetsa go ya kopanong ya bona ya mokgatlo wa bašha wa ANC ... mme e bile ka mokgwa o ke bonang ka teng o ka re ke wa ba bangwe ba ba kwa godingwana ka maemo.

TSITSI: Ehe! e setse e bile e le rapalamente ga go riana? Gona ga re kitla re tlhola re di utlwa ka batsei ba molelo. Ga re bolo go forwa ke batho ka magatwe.

LETSHOLO: Ga ke laele mme e bile o se ka wa tlhola o lela ka nna, gore ke a ne ke sale ke ile. Go tloga jaanong o tlile go mpona kgabetsakgabetsa gore fa e le sengwe ke bo ke go tlapele ke se nama ya kolobe. *Au maat*, re tla boa re bonana gape (O supa Tsitsi ka monwana) ... le fa gona kajeno o sa bega sepe ... kana ga o a ntlwaetsa jalo.

TSITSI: Ke setse ke go utlwile ... fela jaaka o utlwa ke re mong wa lapa le, o beile setsetse ... ke ditlala fela. Ke ne ke kgaritlha thothinyana ya bofelo maabane. Ka fa letlhakoreng le lengwe ke gore momela wa ga Rantlele le ona o a kua malatsi a. Ebu, o tthatlhosa o ka re a re batho ba rafa tshetele.

(Ba a kgaogana)

KAROLO YA BOTLHANO

(Ke dikgwedi di le tharo Letsholo a ne a buisane le Tsitsi ka phetogo ya maikutlo a gagwe mabapi le puso e ntshwa le seemo sa gagwe ka yona, ke fa kgosi e epa pitso ya baagi ba motse go ba ema ka lefoko.)

Kgosi LERUTLE: Bagaetsho go itshupa fela ka thologelo ya lona ka bontsi gore ketseetsego e ke ntseng ke e utlwa ka tlhokwa-la-tsela ke boammaaruri. Fa go a tle go twe pilediwa e a lwelwa go bo go tewa sona se. Ke tlhaloganya maemo a le leng mo go ona ka botlalo mabapi le diphetogo tse go buiwang ka tsona Aforika-Borwa yotlhe ka bophara, fa puso e ntshwa e sale e tsaya marapo. Bagaetsho boammaaruri ke gore diphetogo di teng mme e bile ke tse di ntsi...

(HMMMMMMMM...! go utlwala go ngunanguna ga batlapitsong).

Tsie lala! ga ke gakgamale ka gonne go amogela diphetogo mme ebile motho a sa itse gore di mo tsholetseng, ga se kgetse e potlana.

E re pele ke tsena mo mafokong ke riana ... mo go lona, ba ba kelotlhoko lo kabo lo lemogile gore mo dibekenyaneng tse di mmalwa tse di fetileng, ke ne ke sa bonale bonolo mo motseng jaaka tlwaelo. Ke nako e ke neng ke bileditswe kwa Tshwane, tota nkare re bileditswe kwa teng, magosi ka kakaretso, go tlhalosetswa le go itseela ka tsebe se ke se le tsholetseng mo letsatsing la gompieno.

TLHOKA – INA: (Go utlwala go re o setse a fetile golo gongwe) Bua kgabo, ditiro di eme!

LERUTLE : (Ka bonolo) Legale....le le senang segole ga ke ise ke tsamaye ke le bone.

Morafe wa gaetsho o o tlotlegang, sa ntlha a ke simolole ka maemo a bogosi jaaka ke setse ke kaile gore tlhokwa-latsela. Fa e le ka bogosi ba lona, beng ba me, robalang boroko ... ga go matshosetsi ape, jaaka ke ne ke setse ke di kapa mo mebileng gore ga twe re tlile go tseelwa tse e leng tsa rona mme go feta foo re romelwa kgosi ya Lethosa gore busa jaaka moporesitente wa rona yo mošha e le wa letso la thoseng. Seo ke puo fela ya motho a setse a utlwile ka madila. Moporesitente ee ... ke mothosa mme fela jaaka re ne mo dingwageng tse di ntsintsi re ne re le ka fa tlase ga puso ya Maburu, ga re ise re ke re buswe ke kgosi ya Leburu mo motseng o, le fa e le ka letsatsi la motlholo!

TLHOKA – INA : Mara gona ba ne ba re laola le gona gore akanyetsa man!

LERUTLE : (O tswela pele a ikgatholositse TLHOKA – INA) ...Se le bileng le ka se solofela ke gore go ka se makatse fa e ka re fa Rre Mandela a se fologa sa kotangwa ke Motswana, Mofenta, Mopedi kgotsa yo mongwe Mosweu gape, go ya fela ka fa tsamaong ya ditlhopho tse di golosegileng jaaka tse re tswang mo go tsona maloba fa. Maemo a boporesitente ga a tsallwe ... a laolwa ke bokgoni ba motho le go ikanyega mo setšhabeng.

A jaanong re lebeleleng letlhakore la ditlhabololo mo matshelong a rona re le baagi ba Aforika-Borwa jaaka e namile. Ntlha-kgolo ya puso ke go tlhabolola matshelo a rona mo thutong, boitekanelo, bo-kobo-dikhutshwane, bonno/matlo, botlhoka-tiro, pabalesego le tshireletsego le tse dingwe tse le tla tsamayang le di utlwa mo dipitsong tse dingwe di tshwana le e.

Se se itumedisang ke go re ga re tihole re akanyediwa le go tseelwa ditshwetso jaaka bana. Mo go tsotlhe re tlile go nna ba- tsaya- karolo ka botlalo, e seng babogedi jaaka mo nakong e e fetileng. Malatsi ale a ile bokhutlong, a e neng e re motho o tsoga o fitlhele konteraka ya Leburu e epa mesima mo motseng kwa ntle ga kitso ya beng.

Dilo di tshwana le metsi, motlakase le ditsela puso e di beile kwa setlhoeng. Gona jaanong bana ba rona ba ineile naga, ba itatola magae a bona ka ntlha ya ditlhokwa di tshwana le tse ke di amileng fa godimo fa. Ka boripana nkare kakanyo ele ya maloba ya gore motlakase, ditsela tsa sekontiri, matsibogo le metsi a a phepa di tshwanetse Johaneseborogo le Pitoria ke dijo tsa ditoro. Ke bua le lona jaana ... banna le basadi ba semeletse kwa palamenteng go dira dithulaganyo le dipaakanyo tsa go fitlhelela ditsholofetso tse.

Jaaka le itse gore Aforika-Borwa e kgaotswe ka dikgaolo, kgaolo nngwe le nngwe e na le kemedi kwa ntlokgolo. Sa botlhokwa se ke ratang ke ka se gatelela ke gore dilo tsotlhe tse ke di amileng mabapi le maikaelelo a puso ke gore ga e kitla e di fitlhelela kwa ntle ga tisanommogo ya rona re le baagi. Tota le puo ya borraetsho e a paka fa e re letsema le thata ka mong mme e boe e ikgate kgatsu e re kgetse ya tsie e kgonwa ka go tshwaraganelwa.

Kwa bokhutlong ke rata go garela ka gore fa go na le sengwe se se sa tlhaloganyegeng kgotsa tsona dipotso, di tlhagelele le gona ka kgololosego ... ka na ga re a tshwanela go lebala gore re gololosegile ka botlalo. Tse ke tla kgonang go di araba ke tla di araba mme tse ke sa kgoneng go neelana ka dikarabo ga jaana, ke solofetsa go batlana le dikarabo tse di tsepameng go tla ke di araba mo go nngwe ya dipitso di tshwana le e ... ka ke dumela go santse go tlile go kopanwa gangwe le gape. Ke a leboga. A pula e re nele!

(Mongwe wa batlapitsong o emisa letsogo mme mothusi wa kgosi o mo neela tšhono ya go bua.)

MASELLANE: Morafe o o tlotlegang, rraarona o buile, botlhe ke a dumela re mo utlwile le gona go mo tlhaloganya. Bagaetsho selelo sa me se sengwe ... sona ke se se reng a gona tsotlhe tse di solofetswang ke puso e ntšhwa e, di ne di retelela puso ya Bophuthatswana? Potso ya bobedi ke gore se ke ratang go se tlhaloganya ke go re palamente e tšile go sekegela dilelo tsa rona tsebe jang e le kwa mpeng ya lefatshe....ka na Kapa ga se golo go le fa. Ga le ka mphitisa fela foo, gona nka robala boroko. Ke a leboga lekgotla!

(Go utlwala modumo mo go bangwe ba batlapitsong)... yaaaah! des mooi! Yasoo!

LERUTLE: A e nne modiga dijaborekhu! ... Kgabo ga e le ke go utlwile sentle o boditse dipotso di le pedi mme ke tšile go leka go di araba ka go latelana ga tsona. Mo potsong ya ntlha nka go araba ka go re ... ee ... ke boammaaruri se o se buang ka ga puso ya Bophuthatswana mme se ke ratang o se ela tlhoko ke gore puso e o buang ka yona e ne e tšimela le go tlhokomela Ma-Aforika-Borwa a a rileng fela. Pharologanyo ke gore ga jaana re bua ka Ma-Aforika-Borwa e seng bontlhabongwe fela jaaka leina le kaya ... e e neng e phutha Batswana fela ... motho o ka rialo.

Mo potsong ya bobedi, Aforika-Borwa e kgaogantswe ka dikgaolo, fa o ka bo o ne o nkutlwile mo puong ya me mme tsona di somenngwe ka palo. Ya rona kgaolo ke Bokone Bophirima. Dikgaolo tse ke tsona di tšileng go atametsa Kapa kgotsa yona palamente mo baaging, e seng gore batho ba ye Kapa.

Ke boela kwa pusong ya Bophuthatswana go tlhaloganyega botoka ... fela jaaka puso ya Bophuthatswana, ntlokolo e ne e le kwa Mafikeng mme re e fitlhelela ka dikgaolo. Go ne go na le dikgaolo jaaka Mankwe, Bafokeng, Moretele, jalo le jalo, tsotlhe di bopa....? Bophuthatswana! Go fela jalo le ka puso e ntšhwa e.

Tsamaiso yotlhe e tlile go nna maikarabelo a dikgaolo, e seng ka tlhamalalo go tswa Kapa. Mo tsamaong ya nako e e sa fediseng pelo, re tlile go nna le dikantoro gona mo motseng mo, tse di tlileng go dirisana le segosi jaaka ke setse ke kaile, go sedimosetsa morafe ka tsotlhe tse di maleba le se morafe o kabong o tlhoka kitso e e rileng ka sona. Ke tsaya fa ke arabile dipotso tsa gago Mokgatla. Ke sa ntse ke dira boikuelo mo go lona gore a re nneng le bopelotelele le tisanommogo. A re itshwantshanyeng le molemi kgotsa ene mojadi yo o gasang peo mme tsholofelo e se go kotula letsatsi le le latelang. Ke a leboga!

MASELLANE: Ke a leboga Kgabo o nkarabile.

LERUTLE: Pula !!! Pula !!!

(Go a phatlhalalwa)

KAROLO YA BORATARO

(Go setse go fetile dikgwedi di le robedi go ya go di le robong morago ga gore kgosi e eme morafe ka lefoko)

LETSHOLO: (O kwa ga Tsitsi) Go lebega mafoko a pitso ya ntlha ya kgosi a supa maungo, ke bua jaana ...

TSITSI: (O mo tsena mo ganong) O ise o ye kgakala, e kete le boporofetanyana bo teng mo go wena. Ke ne ke sa ntse ke tlile go go botsa gore o lemogang mo motseng malatsinyana a. Go a tlanasela mme se se nkgatlang ke gore motse wa rona o tlhabololwa ke diatla tsa beng ba ona. Bana ba rona ga ba tlhole ba tlhola mo meriting ya ditlhare. Ba tsogelela jaaka mang le mang mme fa kgwedi e fela ba a iteboga. Malatsi ale a maloba a gore o fitlhele boradikonteraka ba itlela le batho ba bona, a ile bokhutlong. Go thapiwa bona beng ba motse.

LETSHOLO: (Ka tlhoafalo) Wena o santse o bua ka boradikonteraka, nna fa ke leng teng fa ,ke ntse ka matswalo. Legale ke bolelela wena fela ... maloba ka pheikana ke bone metlholo, ka go iphitlhela ke tshwere madi a ke sa a tlwaelang. A fetile ka R50. Ga re itseke tla utlwa fela gore ba tla nthaya ba reng mafelo a kgwedi e, ka gonne jaaka ba tlhalositse maloba, re tlile go simolola go amogela mafelo a kgwedi nngwe le nngwe e seng ka kotara jaaka pele. Ka re ke tshwere pelo ka letsogo. Se se sa nthobatseng ke gore ba tlile go ntsaya jaaka mokgalabyenyana wa sekeleme ... gongwe ba bo ba nkgola gotlhelele ... ke bo ke le wa ga mang? Ke tshoswa segolo le ke metšhini e ba e dirisang e, kana ga twe ga e dirile phoso e boa e e lemoga bonolo.

TSITSI: (O bua a seba) Letsholo ga se koo ke ka kwano. Ka re le mosadi wa lapa le, ga ke ise ke mmolelele sepe. Ke sule senkhu fela. Kana ka re ke e badile ka ba ka e boeletsa mme ka fitlhela e nkala matlho. Legale re tla utlwa teng.

LETSHOLO: (Ka matlhagatlhaga) Ga re o a feditse ... re tla utlwa teng ... nyaa o a feditse. Se nka go tlabang bothale ka sona ke gore o e huparele fela jalo, gore ga ba re e kae, o bo o e ba busetsa ... ke raya gore ke gona fela.

TSITSI: O ka re o mo mogopolong wa me. Ga go se se phalang seo. Le nna ke kakanyo e ke ntseng ke e tshotse. A re e tlogele eo ... ka diphetogo mo motseng gona wa reng?

LETSHOLO: Mo pitsong ya maloba, fa o ne o ile kwa bothokong ba ga motswalao kwa Bethane, kgosi e re tlhaloseditse ka tiro e e tlileng go simolola ya go goga motlakase. Mesima e o bonang e epiwa e, mo nakong e e sa fediseng pelo re tla bo re tshuba.

TSITSI: Ga ke gane go tshuba monna, nna se ke se lelelang segolo ke metsi. Ga ke nyatse motlakase mme ke tshwenyegela metsi segolo. Ba a reng go se simolole ka metsi ... kana metsi ke bona botshelo.

LETSHOLO: Puo e o e buang ke boammaaruri jo bo senang bana ba phefo mme e bile ke dumalana nao ka bongwe jwa pelo ... fela go na le sengwe se ke se lemogileng ka rona re le batho ... re lebala bonolo. Ka re re lebala bonolo ka gore kgosi mo dipitsong tsotlhe tsa gagwe o fela a ikuela gore re nne pelotelele mo tiragatsong ya ditlhabololo. Ke gore ke gakgamadiwa ke ngongorego ya gago. Nna ke bona e bile re le lesego fa re itshwantshanya le mafelo a mangwe mo Aforika-e-Borwa jaaka e ikadile.

O gopole gore kana ga se rona fela. Ka fa letlhakoreng le lengwe ke lemogile gore motho ga a kitla a kgotsofalela sepe. Le ka puso ya Bophuthatswana re ne re ntse re re ditlhabololo di lebisitswe fela kwa Lehurutshe. Gompiano ke puso e ntšhwa, batho ba re motlotlegi Mandela o betla a lebisitse kwa Transkei. Tota re le batho re tlile go kgotsofadiwa ke eng?

TSITSI: Ka re o a bo o tla nthoba ditokololo ka dikarabo tsa gago. Tota fa re ne re rata nnete re kabo re baa pelo go na le go athola go santse go simololwa. A re tswe mo go yona, e kete mafoko a gago a dira gore ke fetole mogopolo gotlhelele. O a itse ka dinako dingwe ke a tle ke ipotse gore motho a tshwana le wena fa a ne a seyo, rona bo-Tsitsi diaramo re ka bo re le fa kae. Ke a tle ke ipotse tota.

LETSHOLO: Ke dumela go re re le batho ga re a bojwa ka go tshwana le gona go akanya mme fela maitemogelo a me ka kakaretso le kgopolonyana e e bokoa ya me ke gore morafe o nesetsa pula kgato le maiteko a puso ka motlakase. Legale ga ke rate gore o re ke a go gatelela ... o na le tshwanelo ya go tlhagisa maikutlo a gago ka kgololosego.

Ka na motho o tshwarwa ka leleme fa kgomo yona e tshwarwa ka dinaka. (O lebelela ntlheng ya kwa ga gagwe ka tlhoafalo). Ke bona e kete go tsena mongwe fa lapeng fale ... e ka nna mang ... a tla ntshosa, ke letse ke amogetse molaetsa maabane go twe sobare o gateletswe. E re ke mo itlhagannele ke utlwe gore o ntlela ka dife? Ke tlogela mmaetsho le ene a ile letsemeng la bo-Mme ba A.NC. kwa Dithabaneng.

TSITSI: Gona go raya gore lapa lotlhe la gago ke lona kantoro ya puso ... maloba o ne o nthaya o re o tlogela Nkai a ya mokgatlong wa baša wa A.N.C., gompiano ke MmaLetsholo kwa letsemeng la bo-Mme ba A.N.C.

Go setse wena fela ke iseng ke utlwe o re o ne o ile kopanong ya A.N.C kaekae. Legale re tla nne re ntse re bua, itlhaannele moeng yole.

LETSHOLO: (O boa fa kgorwaneng) Monna Tsitsi ... o bona ke boa fa kgorwaneng jaana ga ke a lebala sepe ... mme ke tletswe ke mogopolonyana o mongwe ... maloba fa ke le fa, ke go bolelela ka kgang ya ga Nkai ... ke ne ka tlogela ntlhanyana e nngwe kwa morago. Jaanong ke gopotswa ke moeng yo ke sa mo itseng yole ke bonang a tsena fa lapeng.

TSITSI: Ke kgang ya eng ... a e ka nna gore maphodisa a ka bo a le fa morago ga ga Nkai jaaka ke ne ke utlwa o re ke yo mogolwane ka maemo mo mokgatlong wa A.N.C.?

LETSHOLO: Nyaa ... mokgwanyana ole wa maphodisa wa maloba ga o tlhole o le tirisong ... nnaare ga o tlhaloganye gore re mo kgolosegong e e tletseng? Se ke neng ke re ke se tlogetse kwa morago maloba ke gore ... (O emisa go bua nakwana) ... Nkai o ntiisitse moko ka gore se se ntseng se isitse bo-Bodila le naga se tlile bokhutlong ... re ka mmona a tsena nako nngwe le nngwe. Ke sona se ke gopolang gore gongwe ... ka re gongwe ... e ka nna ene.

TSITSI: Ga e le ene re ka re ke moswi-a-rula ... ke leng a ineile naga ... ke a dumela le wena o ne o setse o itlhobogile ... ke leng a ile ... re ise re gopole le gore go ka fudugiwa kwa Makgokgwane. Ke dumela le go mo itse o ka se tlhole o mo itse.

(Ba a kgaogana.)

KAROLO YA BOSUPA

(Ke morago ga dingwaga di le tlhano Rre Letsholo a tlhokafetse mme Nkau mogopolo o kgakala. O ratharatha ka pelo a kaname mo dikobong. Ke bosigogare mme kwa ntle go utlwala go bogola ga dintswa).

NKAU: (O bua a le nosi) lja! ga ke itse gore fa rremogolo a kabo a santse a tshela nkabo ke le wa ga mang? Ka re ditsholofetso tsotlhe tse ke neng ke mo lemosa tsona fa re boelwa ke puso le lefatshe diatleng ... di fetogile lefela la mafela ... re fetogile batlhanka ba mafoko a rona. Fa e le kuranta yona ...ke setse ke nyema moko le go e buisa ... ga go sepe fela se se tsosolosang mowa wa motho ... fa e se ona maragaraga fela.

Motho le fa o re ke tshabela kwa thelebisheneng go ntse go tshwana fela. Le fa go twe go a mpampediwa ... go twe re bee pelo ... nyaa ... go a retela. Ga e kete go a okobala, go tlhagelela se se emisang lefatshe lotlhe ka dinao ... ka na e seng Afrika-Borwa ... ka re lefatshe. Nyaa ... bagaetsho le fa go tweng ... tota le lona le a tle le re mmaebaboo! Dilo tse ga ke gane, di diragala lefatshe lotlhe ka bophara mme fa e le rona re bolailwe ke selo ga twe *transparency* ... man ... ka re ra tla ra itsola ditswalo.

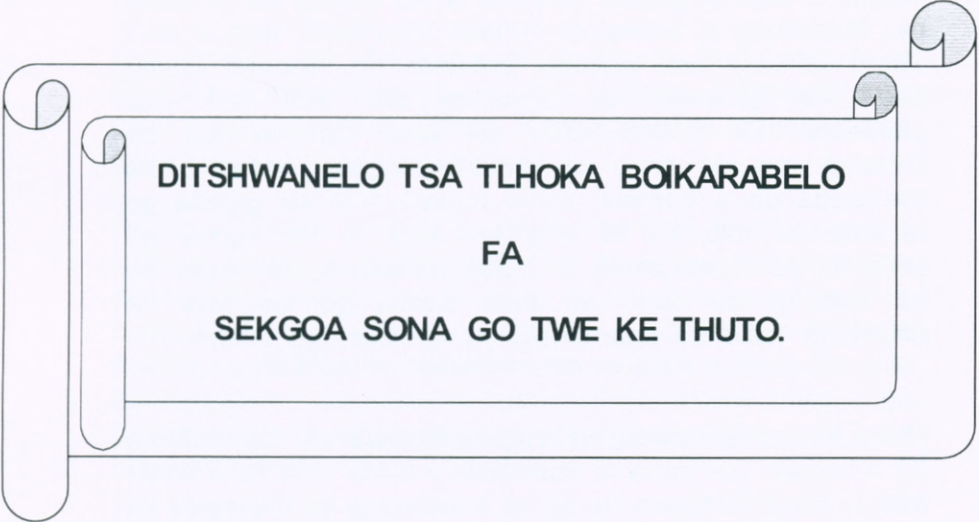
Re rile re kopisa mo go ba bangwe mme rona ra tepa tema ... ebu ra tota ra tlopera. Nkare re tota re le baipolai ba ba sa lelelweng...o a itse ke gona ke dumelang gore dipolotiki di na le beng ba tsona. Ke eng tota se se ka padisang motho go dumela puo e e kileng ya buiwa ke lekolwane lele la kwa Alexandra fa a ne a re: "*Many are called but a few are chosen.*"

Motho o boe o gopole mafoko a ke kileng ka a buisa mo kuranteng a buiwa ke moswi Verwoerd, ene a re: "*There is only one political prisoner on Robben Island and that prisoner is Sobukwe...the rest are just criminals.*" Le fa go kabo go sena bonnete bo bo tletseng mo go ona, ka dinako dingwe motho o ka raelesega go a dumela...mme nnaare tota ke gopola go re nna ke tota ke le eng...ke raya fa ba kgona go sotla le go nyaraganya le bona balwela-kgololosego ba ba kabong ba dirile go tlala seatla go ba feta ka dingwaga tsele tsa kgaratlhelo ya kgololosego...mmm!

Utlwa fela go re kuranta ya reng ka ditshwanelo tsa bo-Mme (O a buisa). Tsa bana le maitsholo a bona ... a ke o utlwe fela ... haai! Tintibane ke se se senolwang ke dikuranta ka bona baeteledipele ba rona ka sebele. (O tswelela ka go buisa). Ka bokhutshwane motho o ka feleletsa o rile ga se baeteledipele ke baetapele.

Ka re fa rremogolo a kabo a santse a le botshelong ke ka bo ke jela mo masweng ... tota le tlhogo ke kabo ke sa e tsenye moriting ... legale a di gole mmogo, re tla bona ka motsi wa kotulo!

(O a thulamela)

DITSHWANELO TSA TLHOKA BOIKARABELO

FA

SEKGOA SONA GO TWE KE THUTO.

BAANELWA : RAMODIDI (Moruti)

RRE MARUMO

RRE TLALE

RRE MOREOSELE.

KAROLO YA NTLHA

(Ke letsatsi la tshipi. Moruti Ramodidi o amegile thata ka tiragalo e e tlhageletseng mo dikuranteng le thelebišheneng. O simolola ka thapelo mme fa a fetsa o ema phuthago ka thero ya letsatsi.)

RAMODIDI : (O bula Beibele) Phuthago ya Modimo e e rategang ... mo letsatsing la gompiano re tla bona puiso ya lefoko le le boitshepo go tswa mo bukeng ya Bakurante ba ntlha, kgaolo ya borataro, temana ya bosome-tharo fela. Fa botlhe re e bone ... yona e buisega jaana: " Ke letleletswe tsotlhe (Ditshwanelo), mme ga di thuse tsotlhe; ke letleletswe tsotlhe; mme ga ke leseletse sepe sa tsona go ntaola." (Boikarabelo). AMEN!

Ke tla kopa gore re opele sefela sa 127 go tswa mo Hosaneng. Ke tla kopa jaana gore fa re opela sefela se, re dire phetogonyana e potlana. Yona ke e, boemong ba gore re re, rapelelang Jerusalema re re Afrika-Borwa.

(Sefela se a opelwa mme fa se fela moruti o simolola ka thero ya gagwe ya letsatsi.)

Phuthago ya Modimo ... re tshela mo dinakong tse di thata. Dinako tsa ditshwanelo. Rrê mo lapeng o na le ditshwanelo, Mmê o na le ditshwanelo le ngwana o neetswe ditshwanelo ... modiri (*Worker*) le ene o neetswe ditshwanelo. Ka bokhutshwane nka re ga go na letlhakore lepe la botshelo le le sa neelwang ditshwanelo ... go ya ka molao-theo (*Constitution*) ya lefatshe la rona. Botlhe re na le "di - Rights" tse re di refoletsweng ke temokrasi ya puso ya rona.

Ka jalo ke rata re sekaseka go re buka e, (O emisa beibele ka letsogo) yona e re rutang ka ditshwanelo tse ke setseng ke buile ka tsona. Go ya ka beibele ... monna (Rrê) ke tlhogo ya lelapa mme mosadi (Mmê) o lebanwe ke go tlotla monna wa gagwe ka ntlha ya bokoa ba tlhologo ba sebopego sa motho wa mosadi mme monna le ene o laelwa go tlotla le go rata mosadi wa gagwe ka pelo yotlhe ya gagwe. Ke se beibele e se re rutang. Fa e le mabapi le kgodiso ya ngwana yo o senang kutlo mo batsading ba gagwe, beibele e re tlhalosetsa jaana ... a re phuthuloleng mo bukeng ya Diane kgaolo ya 29 ditemana 15, 17 le 18.

Temana ya bo 15 ya re, ke a nopola "Thupa le kgalemo di a tlhalefisa; mme mosimane yo o itaolang o tlhabisa mmaagwe ditlhong." Temana ya bo 17 yona ya re : " Ota ngwana wa gago, mme o tla go ikhutsisa, a go thabisa pelo" ... ka sejatlhapi ba re : "Spare the rod and spoil the child" ... fa Motswana ene a re: Ya mosimane ke e nkgwe.

Ke rata re tlhaloganya gore batho botlhe ba ke buileng ka bona ba, Rre, Mme, le ngwana ... ba bopa lapa ... *a family*. A re le batsadi re dira se beibele e se re rutang mabapi le kgodiso ya ngwana kgotsa re dira se molaotheo wa lefatshe la rona o reng re se dire mabapi le ntlha e? Ke potso e batla karabo go tswa go rona batsadi. A ke re akanyetseng kakanyo e, kwa botennyeng.

Ke rata go dira kopo e, mo phuthegong ... a re tlogeleng go buisa beibele mme re tlhokomeleng go ithuta beibele. Beibele ga e tshwane le kuranta e e buisiwang e sa ithutwe. Go ditiragalo di le di ntsi tse di diragalang mo matshelong a rona mme fa re di sekaseka sentle tsotlhe go ya ka beibele, re tla lemoga gore fa re ne re ithuta beibele ka tlhoafalo ... re sa e buise fela, di kabo di sa re gakgamatse. Thefolelo ya ditshwanelo e tshwanetse go ikaega ka boikarabelo.

Ke tshwanelo ya ngwana go tlotla motsadi wa gagwe gore malatsi a gagwe a tle a okediwe mo lefatsheng le Morena Modimo a le mo abetseng go tshela mo go lona, mme e bile e ntse e le tshwanelo ya motsadi go tlotla ngwana wa gagwe.

A se, ke se se diragalang mo matshelong a rona? Ee ... se a diragala ... motsadi o tlotla ngwana wa gagwe, mme ga a dire se, ka kgololosego ... nyaa, o mo tlotla ka pateletso ... ka re ka go patelesega gonne fa a sa dire jalo ngwana yo wa gagwe o tle go mmolaya ... a khutshwafatsa malatsi a motsadi a botshelo ... a mmolaela sentenyana ya pheikgotsa ona motente. Kana ke bua ka selo se se diragalang mo botshelong ba gompieno. Re buisa ka dilo tse, mo dikuranteng, re di bona mo dithelebišheneng. Batsadi ba le ba ntsi ba epetswe, e le ba bolawa ke bana ba ba tsetse ... ka ntlha ya ditshwanelo tse di senang boikarabelo.

Ke rata ke boela go le gonnye kwa ditshwanelong tse di neetsweng badiri(Workers' Rights) ka mokgwa wa di-Union. Le bona beibele e re ruta sengwe ka bona. Kgwedi tse pedi tse tharo ga di fete go sena

Fa e le ba le teng beibele le bona e ntse e ba kgalemela. Fa re buisa mo bukeng ya ga Jesaya kgaolo ya 58 temana ya boraro ya re: "Kana ka letsatsi le lo itimang dijo ka lone lo tsweletsa kgwebo pele." utlwa gore mafoko a a latelang a reng ... "lo bogisa batlhanka botlhe ba lona". Temana ya bone yona ya re: "Bonang, lo itima dijo ka go tsosa kgang le ntwale ka go kitla ka letswele le le bosula." Go kgalemelwa rona re ipitsang badumedi mme ditiro tsa rona di sa re pake ka bathusi ba rona. Ka jalo mothapi o na le ditshwanelo tse di tshwanelwang ke go tlotlwa mme go fela jalo le ka ditshwanelo tsa mothapiwa.

Ditshwanelo tse di ikaegileng ka molao wa lefatshe, wa batho ba madi le nama, ga di tswele ope mosola. Ke rata go neelana ka dikao di se kae mabapi le se ke se kayang ka mafoko a:

- 1) Motho o gogoula mong-ka-ene ka koloi sekgala sa dikilomitara di le 5 a bo a swa ... katlholo ya gagwe e sirelediwa ke ditshwanelo tsa gagwe ... Seven Years Imprisonment ... dingwaga di le supa kwa kgolegelong, tseo gongwe le go di fetsa a ka se keng a di goga tsotlhe ... ga maitsholo a gagwe a nametsha. Ka moso re mmone a kwakwanta ka kgololosego ... bana ba moswi bona ba wela mo isong. Ke gona fela go re ... *"The Law has taken its rightful course and not a righteous one."*
- 2) Motho o ntsha sethunya o thuntsha mong-ka-ene ... a bo a swela ruri ... ke nngwe ya ditshwanelo tsa gagwe go tsamaya a rwalarwele sethunya go bolaya yo o gotlhang koloi ya gagwe ka sethuthuthu ... a bo a tempela ka mafoko a a botlhoko a go re: "Kaffir" mo godimo ga setopo se tsapaletse. O neelwa beili ka mabaka a gore a ka senyegelwa ke tiro mme bana ba gagwe ba tlhoka yo o ba tlamelang. Ka nako ya fa a neelwa beili e, ba gaabo moswi ba siane le go dira dithulaganyo tsa phitlho ya motswa-setlhabelo ... tota e bile ga ba itse fa molatofadiwa a tlhageletse kwa kgotla-tshekelo mo letsatsing leo. Gona ... gona ... bana ba moswi bona ba ile go tlamelwa ke mang.
- 3) Mosimanyana o lomelediwa ditshwanelo tsa gagwe tsa go tsena sekolo se se tlwaelegileng, o tsweletsa dithuto tsa gagwe kwa kgolegelong ... kana ga a golofatsa kgotsa gona go bolaya, go lwa fela ga basimanyana... ekete re simolola go bona ntwaga ya basimanyana ka bona.

Yo mongwe ene o ja maungo a ditshwanelo tsa gagwe a go tsweletsa dithuto.

- 4) Ke rata go garela thero ya letsatsi le, ka tiragalo e e masisi e e diragetseng mo bogautshwaneng ... ke tsitsibana mmele le fa ke ntse ke e nagana. Lesea ... ntlhaloganyeng ka re lesele, ga ke re mosetsana a setse a tswa diola-melora ... lesele la dikgwedi di le robong ... 9 months (O supetsa ka menwana) le dirwa dilo ke banna ba le barataro ba dingwaga tse di kalokalo. Ditshwanelo tsa bona di ba fa tetla ya go kopana le babueledi go sekaseka botlhodi ba kgang e tshwana le e. Ao! Ao! phuthego ya Modimo a re se rapeleleng Jerusalema fela....le ene Afrika-Borwa wa rona.

A ke o itseye o le motsadi, o ipeye mo maemong a motsadi wa ngwana yo ... o le motsadi yo o nang le maikarabelo, tota le o sena ona ... tiragalo e, e ne e tla go tsaya jang? Leseanyana la Modimo le le senang selabe ... yaah! le kwa kokelong ... ga le itse sepe fela se se le diragaletseng, tlhaloganyo le puo di kae go ka neelana ka bopaki? Dithula di kwa kgolegolong, di a ja , di a nwa ... ka madi a "TAX" ya ene motsadi wa ngwana yo. Leseanyana lona le lwela botshelo ba lona kwa kokelong ... *operation after operation!*

Ka ditiragalo di tshwana le tse di mmalwa tse ke di kaileng tse, re kgona go bona go re Afrika-Borwa o tlhela sengwe sa botlhokwa. Karabo ya se Afrika-Borwa e se tlhelaeng ke se re se fitlhelang mo bukeng ya Diane 29 temana yona ke ya 18 ka mafoko a a reng:

"Fa go se na pono ya moporofeta, batho ba itaola fela; mme go sego yo o tshegetsang molao." Re boe re buise molaetsa o o tswang mo bukeng ya Diane 29 temana ya bobedi o o reng: " ... fa baikepi ba busa, morafe o a fegelwa."

Dilo di tshwana le tse, ke tse di dirang go re motho a feleletse a rile *DEMOCRACY HAS TURNED TO BE DEMON-CRAZY AND RIGHTS TO BE UNRIGHTIOUSNESS! AMEN.*

A re tswaleleng tirelo ya gompiano ka sefela se re simolotseng ka sona mo Hosaneng 127 mme re ntse re gopola kopo ya me ya gore a re se reng Jerusalema re reng Afrika-Borwa. Ke tla eletsa gape fa re ka opela sefela sa 114 go tswa mo Hosaneng se se reng "Dibe di teng" ... mme re se opele ka go se tshaloganya.

(Bokhutlo ba tirelo)

KAROLO YA BOBEDI

(Fa morago ga tirelo, phuthego e ema digongwanagongwana).

RRE MARUMO: (O bua le Tlale) Ija! O a itse e ne e kete moruti o bua a lebisitse nna mo therong ya gagwe ya gompieno. Ka re fa e le mo baneng gona ... hei! Ke buisiwa jaana ka gore re tsoga mosetsanyana wa me a sa robala gae. Fa ke mmotsa gore o letse kae, o ntilotse gangwe fela ... matlho a ntse a re: hibii!

TLALE: Kana ga o ka re o mo emisetsa seatla ... gona o ipiletsa toronko e le kgakala. Nna wa me ke setse ke mo lebelela fela fa e re ke mo kgalema a bo a botologa. Se se neng se buiwa ke moruti ke boammaaruri. Ke setse ke kgalemetswe makgetlho a le mabedi kwa *police station* ... le gona ke kgalemelwa thata. Fa e ne e se fela gore sajene Mpofu o a ntlotla le go ntswalela ba kabo ba ntswaletse. Tota lefatshe le ya bokhutlong.

MOREOSELE: (E kete o ne a ntse a sa utlwe kgang ya bobedi jo) Bo-rra ke a le utlwa le a bua mme e bile ga ke lo utlwe. Ke bua jaana ka gonne tse le di buang ke dinyana. Ka re nna ke setse ke tswa fa pele ga mmagistrata ka yo, wa me ... wa gofejane yo. A bolelela mmagistrata ka mokgwa o ke mmatlang dikobo ka teng.

MARUMO: (Ka kgakgamalo) Hee! ... wa reng nnaare?

MOREOSELE: Kana motho a ka re ke bua maaka. Ka re ngwana a iphetlhela fela ... a mpopela kgomo ya mmopa ya ba ya fula ... ka go mo kgalema fela ... (A bua a emisitse monwana wa bosupa a ntse a o tshikinya).

TLALE: Jaanong ... la fetsa ka go reng?

MOREOSELE: O tla se di utlwe naa. Mmagistrata ya bo e le mosweu mme godimo ga moo e le motho wa Mme ... o a itse gore morafe wa Basweu ka fa letlhakoreng la bana le basadi ga o rate go utlwa sepe fela, ... mme bana ba bona ba sena molao ... kana bana ba bona ba ba bitsa ka maina a bona ... (Tlale o mo tsena ganong).

TLALE: Seo se itsiwe ke nna. Ga ke ithuta makgoa ke ne ke bereka mo tshingwaneng le monna mongwe wa Lerotsi go twe Phangphang mme ene a apaya. Re ne re sa fetse go gakgamalela mokgwa o Basweu ba godisang bana ba bona ka teng. Ke go re ga go na yo mogolo le yo monnye ... ke tlhakatlhakano fela. Motho o ka re botshelo ba bona ke bole ba maloba kwa di-hostele mo malatsing ale a maloba, mo o neng o ka se reye ope sepe ... le fa o ne o ka fitlhela motho a apeile mogodu ka ketlele. (Ba a tshega.)

MOREOSELE: Kana ke ne ke ise ke fetse ka tsheko ya me le ngwanake ... nkutlweng go re ka reng ... ka re le ngwanake yo ke mo tsetseng, ga ke re yo ke mo fitlhelang. Tsheko e, ga e a tsaya le *30 minutes* ke fa e fedile fedil! Mosadi wa Mosweu o ne a sa batle go utlwa sepe le fa ke re ke a tlhalosa, mme kwa bofelong o ntebile sebakanyana ka fa godimo ga diporele tsa gagwe ... heee ... o ka re ke a mmona! Ke fa a fetsa ka go re a se tlhole a mpona fa pele ga gagwe ka maragaraga a tshwana le a ... go seng jalo ke tla itse kwa diphala di nwang metsi gona. Ke dule koo ditsebe tsa me di lepeletse mme e bile di nkimela. Gona jaanong kana o dirang kgotsa o dirang, ke lebelela fela. Ga se nna yo o tlileng go tsena toronko ke thuntse tlhogo ke le kana, le gona ka dilo tsa matlakala fela.

MARUMO: Bo-rra lefatshe le tlhakathakane ... ee, re duba thankga. Ga twe re bone boipuso mme se ke se lemogang ke gore bana ba re ba tsetseng ba ipusa ka rona ... tota e bile motho a ka re ba itaola ka rona. Fa re ka bua ka dilo tse di diragalang mo malatsing a, re ka lala fa. Molao o rona re godisitsweng ka ona o gatakwa ka dinao.

TLALE: Se se botlhoko ke gore e re o bua le ngwana a bo a go araba ka sekgoa ... go lefokonyana le ba atisang go le dirisa malatsi a ... ga ba ka re: "*Come on you guys*" ka re ba ipheditse man! Kana ke raya ngwana a bua le batsadi. Ke utlwile yo mongwe maloba ... lesea la 10 years, a raya rraagwe a re: "*You dad, you are a liar.*" Ke go re mo go ene ke puo e bile ga a bone phoso epe. Jaanong fa ke botsa rraagwe gore ke eng go twe ke ramaaka, a nkaraba ka gore o ne a ntse a ba solofetsa go ba isa Rand Easter Show mme a sa phethagatse tsholofetso e, ka ntlha ya diphitlho tse di re farafereeng beke le beke tse ... tse di tsholwang ke malwetse a malatsi a. Selo ga twe ke "*Ace*" ke seo se ritlha setshaba!

MOREOSELE: Nngwe ya diphoso tse re di dirang re le batsadi ke yona eo ... go romela bana ba rona kwa dikolong tsa Basweu, mme e re ba dira tse di dirwang ke Basweu re bo re gakgamala. Ka dinako dingwe re ka re re baipolai ba ba sa lelelweng.

MARUMO: Se se utlwisang botlhoko ke go re le fa gae bana ba, ba buisiwa sekgoa se se senang le diane tsa rona tse di tsibosang mo kgodisong ya bona ... gona jaanong o ile go raya ngwana o reng ka sekgoa ga o rata go mo tsibosa go re: "Ngwana yo o sa utlweng molao wa batsadi o tla utlwa wa manong kgotsa sona se se reng: "Ngwana fa a lelela legodi le mo femmmm."

Bagaetsho setshaba sa bantsho se latlhegile. Ke bua jaana ke kile ka utlwa mongwe a bua kgang e tona thata a re, motho ga a kitla a itse kwa a yang teng kwa ntle ga go re a ba a itse kwa a tswang gone ...

MOREOSELE: Le gona ga o sa ise ngwana wa gago kwa dikolong tseo tsa makgoa ga twe o a ipalla. Ga ke gane go tsaya malebela mo merafeng e mengwe gongwe le tsona dingwao le setso sa bona, fela sa botlhokwa ke go re re se ka ra tsamaya re gogola fela. A re sekasekeng tse di tla re tswelang mosola. Le gona ke eng mo dikolong tsa rona re se na bana ba Basweu? Puo ke "*multi-racial schools*" ... go reng go sa twe "*multii- cultural schools*?"

MARUMO: Ga o bua jalo o nkgopotsa se se nkhusafaditseng maloba fa. Bana ba moagisanyi wa me ba ne ba tshameka le ba ditlogolwana tsa me. Ke fa ke gopola gore ke na le disubitshi, ke bo ke re ke ba itumedise. Ija! ... ga tswa mafoko a ke neng ke sa a solofela mo go yo mongwe wa ba, ba moagisanyi wa me. Ke ne ka simolola ka go fa bona ba moagisanyi pele,... owaai ... ba tsaya ka letsogo le le lengwe mme e bile le go nteba ba sa nteba, le fa gona ke sa rate go ba senya ba rile: "Thank you."

E rile jaanong ke fa ba, ba me ba, ba phaphatha diatla ba bo ba kgaola molala. Jaanong yo, wa moagisanyi wa me a botsa ba, ba me ka sekgoa se se tlhapileng a re: "What is all this business of *clapping hands* ... *you guys must be crazy!*" Ke ne ka tlhoka puo. Botlhoko ke gore lesea le, la Modimo le, ga le na molato ... nyaa le e seng phosonyana e kana. Phoso e mo batsading.

TLALE: Bagaetsho ke bona motlha o re tlileng go iphitlhela re le setshaba se se sa ikitseng ... ka re phelang ke phele, le tlile go mpha seatla. Se se diragetseng ka Ma-Amerika a matshonyana ale, ke se re yang re se lebile. Kana ka re le

tlile go nkgopola le le fa! Kgololosego ya dipolotiki ga ke gane re e bone mme fa e le ya ditlhaloganyo yona e sa ntse e tlile go tsaya dingwaga ... ke raya le gona fa e le go ka dirwa sengwe ka tlhoafalo ... go seng jalo go ile fela jalo ka Ma-Afrika-Borwa.

MARUMO: Ka re mo malatsing a gompieno le go raya ngwana wa mosetsanyana o re tlaya rremogolo a sunetse, o bo o itse fela gore o thumathuma la go jewa ke kwenā. Borra selo ga twe abusu (O thikitha tlhogo) ... ka re se tlhakatlhakantse lefatshe. Ga ke itse go re tota re tlile go dika re le ba ga mang?

(Ba a kgaogana.)

BALWELA - KGOLOLOSEGO

KAROLO YA NTLHA

BAANELWA : COMRADE QIBA (Modulasetilo)

COMRADE MSOMI

COMRADE XOLO

COMRADE CHABANE

COMRADE SEFIKA

KAROLO YA BOBEDI

MODULASETILO

TLHOKA-INA

COMRADE JOBE

KAROLO YA NTLHA

(Lekgotla le le kgethegileng le rwele boikarabelo ba go sekaseka ditlhokego tsa botona ba mafapha kwa palamenteng ya bosetshaba ka fa tlase ga boeteledipele ba ga Rre Qiba. Lekgotla le, le tthamilwe ka maloko a le sometlhano(15). Makoko otlhe a dipolotiki a na le kemedi mme bontsi ke maloko a A.N.C)

COM. QIBA: (O ipaakanya dikonopo tsa baki a ntse a goletsa magetla gangwe le gape) *Comrades* re neetswe marapo jaaka le utlwile Com. Mandela mo puong ya gagwe maloba (O nwa metsi). Ba ba kabong ba lebetse, ke a mo nopola: "*The ball is in your court.*" Ka jalo ke boikarabelo ba rona go tswetsa tiro e, ka matsetseleko a a lebeletsweng le go solofelwa mo go rona. Ke dumela gore botlhe re lemoga go re ga se tiro e potlana (A gotlholo sa magosana) ... tshwarelo! Re tshwanetse ra nna le selekanyetso (*Criterion*) se re se dirisang gore go nne le tekatekanyo ... (*Balance*). Ka jalo a re kopanyeng ditlhogo le ditlhaloganyo go mekamekana le tiro e e masisi e.

(Go utlwala go ngunanguna ga maloko a kemedi e)...Yes
... Yes...
Point ...Point !

COM. MSOMI: (O ema ka dinao, a emisitse mabogo ka bobedi) "*Ladies and gentlemen ... progress please!*"

COM. XOLO: (O a goa) "*Point ... Point ... Progress!*"

COM. QIBA: (O lemosa maloko ka diatla gore ba nne fa fatshe mme ba itshole). Bagaetsho tema ga e kitla e bonala fa go sena tsamaiso e e tsepameng.

A re itlotleng tsweetswee! ... Ee *Com* ... a re utlwe (O supa mongwe a emisitse letsogo).

COM. CHABANE: Ke a leboga *Com*.! ... nna ke itsiwe ka puo-pha mo go ba ba nkitseng. (Go latela setshego). Go siame ... nna ka re boloko ba matona bo ikaege ka dintlha tse di latelang ... tse ke tla di tsitsinyang:

1) A e nne mongwe yo o kileng a golegwa dingwaga di le mmalwa ka nako ya kgaratlho.

2) A kile a beelwa mepakwana le melelwane fa a boa koo.

(Tshegetso ka modumo) ... "*Point ... Seconded ... Power ... Viva !*"

COM. QIBA: Ke lebogela tshwaelo ya gago *Com* ... a re utlwe *Com*. (Ba a lebelelana) ... wena *Com* ... ka kepisi ya NUM.

COM. SEFIKA: Ke a leboga *Com*. Se ke batlang go se tlhaloganya ke go re a naa fa motho a ise a tshwarwe o ronwa ke botona ba lefapha le le rileng?

(Pele potso ya gagwe e aratshwa ... modumo go tswa batlapitsong).

"*Sit ... Sit ... Sit ... Non-White !!!!!!!!!*"

COM. QIBA: (Ka bogale) Bagaetsho ga ke solofele maitsholo a a ntseng jalo go tswa mo bathong ba maemo a lona ... "*it's a disgrace! I do not expect such behaviour from people of your calibre ...*" (O boela go *Com*. Sefika) ... *Com*.

Sefika ke tlile go araba potso ya gago jaana ... ditsitsinyo tsotlhe di tlile go kwalwa fa fatshe, mme e re morago tse di amogelwang, e bo e le go ya ka bontsi ba diboutu ... a ke arabile potso ya gago Com?

COM. SEFIKA: (A lebega a swabile) Ke a leboga modulasetilo ... o nkarabile.

(Ditsitsinyo di kwadilwe tsotlhe go se epe e e kgaphetsweng thoko, go fitlha jaanong go tsewa tshwetso ya go ka di boutela.) Dingwe tsa tsona ke tse di latelang:

- 1) Mongwe yo o kileng a tshwarwa ka nako ya kgaratlho.
- 2) Mongwe yo o kileng a beelwa mepakwana le melelwane fa a boa koo.
- 3) Mongwe yo o kileng a lwela kgololosego kwa ntle ga melelwane ya Afrika-Borwa.
- 4) Mongwe yo o nang le bokgoni ba go petenketsa sejatlhapi.
- 5) Mongwe wa morafe le letso le le rileng.
- 6) Mongwe yo o tsalanang le go itsane le bangwe ba maloko a khuduthamaga e.
- 7) Diphatlha tse di lolea di ka tladiwa ka bo-magogorwana ba ba senang matshosetsi.

(Kwa bofelong dingwe tsa fetisiwa go ya ka palo ya diboutu mme tse dingwe tsa kgaphelwa thoko).

COM. QIBA: Comrades ... botlhe re lemogile gore ditshwetso tse di tserweng mo letsatsing la gompiano ... ke rata gore ke re di ne di se bonolo (O nwa metsi) mme sa botlhokwa ke gore re nnile le tshutlhelelo "*breakthrough*" ... selo se se seng bonolo mo mererong ya tsa sepolotiki... ke bua jaana ka maitemogelo a a tletseng. Ke tota ke le motlotlo e bile ke le tlhokela mafoko a go le leboga ... ka bokhutshwane nkare le dinatla e bile le bagaka ... le tota le dirile go tlala seatla. Ke dumela fa botlhe le gopola mafoko a me kwa ntlheng fa ke ne ke ama ntlha ya bo-masisi ba tiro e tshwana le e.

Kwa bokhutlong ke rata ke le gopotsa gore ka dinako tsotlhe le direle setshaba ka botswa-pelo, boikanyego, tlotlo le kagiso. *Remember!* (O bua a ba supa ka monwana) "...*you are servants and not ...*" (Ba feleletsa ka mogoso) ... "*Masters!!!*"

(Go phatlhalalwa ka VIVA ! VIVA ! VIVA !)

KAROLO YA BOBEDI

(Kwa ditlhophong tsa matona a mafapha a a farologaneng kwa palamenteng ya bosetshaba, go latelwa ditlhokego tse go dumalanweng ka tsona kwa kopanong ya maloba.)

COM. QIBA: (O feditse go amogela batlapitsong.) Bagaetsho kwa ntle le go senya nako, ke tlile go kopa go re re neelane ka maina a le mararo a mo go ona, re tla tlhophang mmamamoratwa go ya ka diboutu le ditlhokego tse ke gopolang re di itse. Tsela e re tlleng go e sala morago ke ya ditlhopho tsa mo sephiring jaaka re ne re dira mo ditlhophong tsa maloba tsa kakaretso ... fela fa go na le ngongorego ka mmamoratwa yo o rileng, o a letlwa go tlhagisa ngongorego ya gago ... a go na le dipotso? (Morago ga metsotswana e se kae) ... go itshupa di se teng. Botlhe ba maina a bona a tlhophilweng ke tla kopa gore ba tswele kwa ntle. Ke a leboga.

(Tiro ya ditlhopho e a tswelela mme kwa bokhutlong bao ba neng ba kopilwe go tswela kwa ntle, go boutelwa, ba a bitswa mme dipholo di a begwa.)

- 1) Lefapha la Tshireletso le Pabalasego ... *Comrade* Mandla eNkosiQolane!
(Legofi waaa!)
- 2) Lefapha la Thuto ... *Comrade* Thamsanqa Dalamba!
(Legofi waaa!)
- 3) Lefapha la Bojanala ... *Comrade* Abraham Salojee!
(Legofi waaa!)
- 4) Lefapha la Dinaga tsa kwa Ntle ... *Comrade* Gavi Mohamed! (Legofi waa!).

5) Lefapha la Matlo ... *Comrade Sulliman Palmer!*
(Legofi waaa!)

6) Lefapha la Boitekanelo ... Mme Ngaka Sedialapa
Molatakgomo!
(Legofi go utlwala la batho ba le bararonyana fela.)

(Kwa morago go utlwala lentswe la moemakgatlhanong.)

"Objection! Objection! ... Mister ... Chair !"

COM. QIBA: A re utlwe selelo sa gago *Com?*

TLHOKA-INA: (O leba pele yo o ntseng fa thoko ga gagwe ka sefatlhego se se bodila) Ke na le ngongorego *Mr Chair ...* selelo sa me ke gore ke na le bopaki jo bo tletseng jwa gore ka ngwaga wa 1970 ka kgwedi ya Moranang ... *"Yes...May "* ... leina la letona le le sa tswang go bitswa, le tlhageletse mo tshekong ya ga *Comrade Xolo ...* yo gona jaanong jaaka ke bua jaana, eleng karolo ya lekgotla le le tlotlegang le ... se ke ratang go se tlhagisa ke gore, mong wa leina le le satswang go bitswa, o ne a neelana ka bopaki bo bo kgatlhanong le *Com. Xolo ... pheletsong Com.*

Xolo o ne a bonwa molato mme a atholelwa dinyaga di le lesome kwa kgolegelong ... ka ntsha ya seabe sa gagwe mo ditshupetsong tsa mogoso kwa Sovenga(Turfloop). *"It is on the basis of that incident ... Mr Chair... that I strongly object to her appointment to the said portfolio ... thank you Sir !"*

(Go latela tshegetso ya boikuelo ba ga Tlhoka-ina ka modumo o o thubang meropa ya ditsebe.)

" Yaaa ! Sell-Out! Sell-Out!

COM. QIBA: Tsie lala! Tsie lala ...!

(Go utlwala lentswe la bofelo fa modumo o ya tlase) ... "*Non White !*"

Gona ga go le jalo *com.* a ntlo e, e tseye tshwetso ... gore yona ya reng.

COM. JOBE: (A wetse makgwafo) Modulasetilo nnete e mo pepeneneng gore moonno wa ntlo e, ka kakaretso, o kgaatlhanong le tlhopho ya ga Mme Molatakgomo ... kamoo gêê, a re tlotleng nako bagaetsho ka boikokobetso tlhê ... "*who is next in line of preference...*"

(Modumo wa latela gape).

"Yes! Yes! Yes! *Point ...!*"

COM. QIBA:(Kwa ntle ga go okaoka)
Lefapha la Boitekanelo ... *Com.* Catherine Mofokeng!
(Legofi waa!)

COM. QIBA: Ntlha ya bofelofelo ke go re, jaaka le le ditona tsa mafapha le neetswe dithata tsotlhe tsa go thapa le go belesetsa leloko mo mafapheng a lona, fa leloko le le rileng le sa dire ka tlhomamo. Ga ke kitla ke emisa ka go le gopotsa gangwe le gape, mafoko a a builweng ke Com. Mandela, fa a ne a re eme ka lefoko maloba fa ... ke a mo nopola " ... *and self-restraint to keep himself from meddling with them while they do what must be done.*"

Tse dingwe ka botlalo le tla di utlwa ka letsatsi la tlhomo ya lona semmuso ... ga jaanong ke ne ke setse ke latlhela fela go se kae go dirisa maemo a me a bodulasetilo ba nakwana (Ba a tshega) ... Ke le leboga go menagane. Sa bofelo ke gore pele re phatlhalala a re saleng rre yole...morago yole ... ka diaparo tse di tshweu ...kana ga twe e fofa ka

maswang mme tswêêtswêê bagaetsho...a re se itumeleng
go feta selekanyo ... le nkutlwile ga le bana.

(Go latela meduduetso le dikopelo tsa kgololosego mme go
a phatlhalalwa.)

MAEMO KWA PALAMENTENG

BAANELWA : MOFETLHI
SELOMELA
SEROTE
KAGISO
PELONOMI
MOLWANTWA

KAROLO YA NTLHA

(Mo letsasing leo Mofetlhi o tlotse a buisa kuranta e e mo tlhakatlhakantseng maikutlo, ke maitsiboa mme o ratharatha ka pelo a le mo dikobong pele a thulamela).

MOFETLHI: (O bua a le nosi) Mavuso ... Mavuso ... gompieno "is my senior." Ga ke gopole ... le e seng, mo dingwageng tse ke di ntseng le ene kwa dikampeng tsa Dakawa kwa Tanzania a bontsha bokgoni bope fela ... le fa e le ka letsatsi la motlholo. A sa kgone "*to carry out even the most simplest task ever.*" *Gompieno "he is my Boss!"* ... legale kana motswana e rile a bua a re lesego ga le ke le tlhakanelwa. (O a thulamela).

(Letsatsi le le latelang mo mosong o kopana le Selomela kwa tirong).

MOFETLHI: Ao! ... kgabo, ka re o bonala fela mo sefatlhegong gore gompieno o godile sonny ... kana ke ... 40 years ... a kere?

SELOMELA: Ka re wena o tshwene ... ga o lebale *Mkhaya!* Nna e bile ke ne ke itebaletse, ke gopodiwa ke mmaetsho mo mosong ke bona a nkata ka (O mo supetsa ditlhako tse di ntshwa tse a di rweleng.)

MOFETLHI: (Ka kgakgamalo) Hee ... banna, e bile ke ne ke sa ele tlhoko ... ka re le a ratwa tlhê banna! Jaanong wa reng ... legale ke a itse gore wena o a bo o ile go re thuba dimpa maitsiboa ... "*of hoe ntwana?*" (O bua a phophotha Selomela legetla le go mo neela seatla.) Masego ke ao mosimanyana wa ga etsho!

(Ba ya kwa mafapheng a bona a tiro a a farologaneng.)

(Mo maitsiboeng a letsatsi leo, kwa ga Selomela ... ke Mofetlhi, Serote , Kagiso le Pelonomi. Ba tlile go eleletsa Selomela masego ka letsatsi la gagwe la botsalo. Ke boitumelo mme maemo a ile magoletsa ka mmimo le dino.)

MOFETLHI: (O kopa gore ba mo sekegele tsebe) ... Borra a re se itebaleng ... la kamoso ke la tiro ... tiro e tla pele "*gents*." Rona ba bangwe "*di-chief*" tsa rona ga di ingwaelwe matsetse. Go siame ke ne ke setse ke le tsibosa fela ...*Happy!!!!*

SELOMELA: (Matlho a setse a pelekana) Yaa ... o tlile sentle ... a ke o mpoelle ... mara o kgona jang ka lekete le, la "*chief*" ya gago?

(Botlhe ka setshego waaa!)

MOFETLHI: Bagaetsho leina la motho le a tura ... nna ke ntse ke ithaya ke re ga lo bone. Ke itumela fa go na le ba ba lemogang morwalo o ke o rweleng.

KAGISO: Nyaa ... nyaa ... bo-morwarre, ga go ke go buiwa jalo ka motho.

SELOMELA: (A fetsa go feleletsa thothi ya *Southern Comfort*). Ke ne ke ka makala fa mosalwana a ne a ka itshoka. (Setshego gape waa! ... ba setse ba utlwile ka madila).

MOFETLHI: "*Gents lets be serious*" ... tota rona re lekegile mo lefapheng lele. Maikarabelo otlhe a gagwe a rwelwe ke "boy" e (O itshupa ka monwana mo phatlheng) ... *ene* bogale ba teng!

SEROTE: " *Typical of such people*" ... a kere jaanong o ithaya a re o bipa boatla ka bona bogajana boo mme tiro yona e pala.

SELOMELA: Nna wa rona o nkitse sentle ... ga a ntlakatlakele ...o a itse gore ke mo tshotse fa! (O phutholola seatla.)

PELONOMI: Bagaetsho ke nako mang ... ke tshwanetse ka ya go kgaatlhantsha Mme kwa Airport ... o tla fitlha ka *flight* ya 22H30 ... le se ke la re ke a bifa tlhê. Selomela ... masego ... ke ao ... (O a tswa). Le saleng sentle botlhe!

MOFETLHI: Ka re boi ba gagwe ... a a tsamae, e bile o ntse a re bipetse !

SEROTE: Ke ne ke ntse ke pitlagane ... Pelonomi a le fa ... jaanong ke lokologile ... banna ba etsho,ke lemoga sentle go re botlhe jaaka re ntse fa, re rwaletse setlhako le mmutlwa ... tota re jela mo masweng botlhe ... botlhe re hupile botlhoko mo dipelong ...

MOFETLHI: (O tsena Serote mo ganong) A sekaku se phunyege borra ... mafoko a ga Serote ke kgwetlhô mo go rona botlhe ... ra reng?

SELOMELA: Nna kana ke rile ga ke na bothata ka wa me ... fa a ka re pêê ... ke bofolola podi. Ke tshotse diphiri tsa gagwe tsotlhe ... ka re, le fa o ka ntsosa mo borokong ... nka thathologa jaaka tlhale mo toloking a bo a sala a kgaetse.

MOFETLHI: Wena *daramo* o itse se o se ikantseng ... jaanong rona? Re tle thuso ka fa o ka kgonang, o a iponna go re ga se nna fela. Batho ba gôla ka rona ... rona re matantabelo a bona fela go ya kwa setlhoeng.

SELOMELA: Go bonolonolo ... intshwareleng ke sa ya go fatlha magotlo.

KAGISO: *Gentlemen*, lefoko la Modimo le re ruta gore ba ba ikokobetsang ba tla godisiwa mme ba ba ikgodisang ba tla folesiwa mo maemong a bona a a kwa godimo, (O gadima ntlheng ya sekgwamathe mme o bua a seba) ... o kae, ka re fa a ka nkutlwa.

SELOMELA: (O boa kwa sekgwamatheng) " *Ok gents ... its simple*"

...ke tlile go le senolela sephiri se se tona. A lo tla ntumela fa ke lo raya ke re bontsi ba "*These ministers have not all declared ...*" Ke sa tlogele wa gago ka namana kwa morago (O supa Mofetlhi ka monwana). Sa bobedi ... (Mofetlhi o mo tsena mo ganong).

MOFETLHI: (Ka kgakgamalo) Iketle pele ... iketle pele Selomela, wa reng? Wena o di tsaya kae?

SELOMELA: (A tshegatshega) O a tshameka wena ... kana ga ke re gongwe!

SEROTE: Bagaetsho bosigo bo tsene, la ka moso le lona e ntse e le letsatsi ... kana puo ga e ke e tlala kgetse comrades. (Ba a laelana mme go a phatlhalalwa.)

KAROLO YA BOBEDI

(Ke letsatsi le le latelang maitsiboa kwa ga Selomela. Go kopane Mofetlhi, Serote le Molwantwa yo o neng a sa kgona go tla moletlong mo maitsiboeng a maabane. Ba tlike go tswetsa kgang ya bona ya maabane le go utlwa se se kabong se padisitse Selomela go iponatsha kwa tirong mo letsatsing leo le go ntsha mmotlwa wa maabane)

MOFETLHI: Ka re bo-Selomela le o tshabile tlhe banna ... lona le ba ba kwalelang kwa gae le bo le phunya lekwalo ka phatsa go ba lemosa fa le tota le o phuntse!

SELOMELA: Ke le reile ka reng maabane? Mokgwa wa lona le senya diso ka go di ngwaa ... le kamoso fa ke rata nka e tshaba gape!

SEROTE: Selomela morwarre, re tswa kgakala mmogo ... le kwa Moruleng re gotse botlhe le mo kgaratlhong ra nna lenala le monwana ... a ke o re tshabe botlhale le rona re imologe. Kana golo fa re babaletswe fa. Dilo tsotlhe tse di dirwang fa, ke fa mongwe a na le wa gaabo yo a itsegeditseng ka ene, go seng jalo o mojo wa manong.

SELOMELA: Ke lemogile gore bontsi bo ithaya bo re ka re bone puso, ntwana e khutlhile ... mme fa motho o le kelotlhoko ke gona go kupileng e e matlho mahibidu ... maemo ... maemo ... borra wee ka re maemo ga a robatse banna le basadi. Nna ke sa le ke lemogile bogologolo gore phefo e fokela kae.

MOFETLHI: Selomela maabane o buile mafoko a matona, ga ke itse gore o lemoga botlhokwa ba mafoko a gago a maabane? Mafoko ao ga a nthobatsa ... wa re "*chief*" ya me e bofitlha ka "*di-assets*" tsa gagwe?

SELOMELA: Wena o sa ntse o bua ka dilo tse di tshesane ... o tla reng fa ke go raya ke re le kontraka e e neng e dira "*di-rennovations*" tsa palamente ke ya gagwe ... o a tshameka wena!

MOLWANTWA: Nyaa, foo gona le nna nka paka ... yona ke ya "*boss*" ya gago (A bua a supa Mofetlhi).

MOFETLHI: (A gamaregile)Banna! ... a le rata go nthaya le re ke sa Jerico ... dilo di ntse di diragala fela mo matlhong a me, ba ntse ba ntebeletse ditsebenyana tse?

SELOMELA: Tsoga ... *boetie!*

MOFETLHI: Borra ga e le gore le na le bopaki bo bo tletseng ba manyofonyofo a ... gona ke buang ka gonne le Molwantwa le ene ke yo o a paka yo ... gona a re tsweng letsholo. A mosi o tswe ka sekhurumelo ... a tihagala e thubege.

MOLWANTWA: Se se nkgatlang ka puso e ya rona, ke gore "*transparency*" le "*di-rights*" ke kutu e e ikaegileng ka yona ... a re se tiholeng re senya nako, a re ba tlhakatlhakanyetseng ... "*From left, right and centre.*" Ke itse sentle gore fa e le "*media*" yona e tla bo e segetswe ka fa lefureng.

SELOMELA: (O bua a tshegatshega sa lenyatso) Ga ke na matsapa ka "*editor*" le *associate editor* ba *City Press*, ba ntlotla fela mo go maswe ... ga ba kitla ba okaoka mme ke rata go le tsibosa go sa le gale ... mmutla o se rothe madi mme e bile sekhukhuni se tlhoke sebatladi. Ka na le a itse gore "*we are dealing with Mafias*"... le a itse botlhe gore re ne re "*tackle*" jang ba ba neng ba bontsha bodipanyana fa re le kwa ... le a itse ga go tlhokafale gore ke le rute.

MOLWANTWA: (O bua a rototse matlho) Ntlogelleng tsotlhe ... se ke se tlhokang fela ke kemonokeng ya lona ... fela ... nnaare le itebatsa gore ke mo lefapheng la "N/A"? Ka re ke tlike go "*networka to come right.*" Re lapile ke go gatelelwa go go fetang ga Maburu. A go ye kwa go yang teng man!

Go thusang ... se se ntenang go fetisisa ke gore go twe ke "*senior*" ka leina fela. Kana banna ... ka re ... hee ... lona ga le itse sepe ke tlodisiwa kgathi ke moshanyana wa Lebuthswana! ... "*can you imagine*" ... ka re ga a tlathame le nnake wa boraro ... "*I am doing the spade work ... and he is just there as a fat cat to collect a fat cheque at the end of the month ... just because*" go twe o ne a tle a fe Monnamogolo "*an extra blanket*" mariga kwa Setlhaketlhakeng.

Ga go thuse sepe go berekela leina ... ke tla le jelang? ... *things are getting worse day by day!*

SELOMELA: Oh! Yaa ... ka re letsatsi la me la botsalo la tla la upolola matlhotlhapelo. "*Gents*" le rata go nthaya le re le ntse le itshoketse matlakala a ... ai ... le a leka man ... le setse le itlhokela bathusi fela!

SEROTE: Jaanong la re re fetsa ka go reng "*gents ... progress please!*"

MOLWANTWA: Re fetsa ka go reng ... ke eng? Re a e faga, re bo re e loisa. "*Its now or never!*" (A bua jaana a rototse matlho e kete le setilo se a ntseng mo go sona se a mo kokonela.) Legale ka bosigo e le bo, bo setse bo tsene a re gareheng ka gore tsotlhe re di tlogela mo diatleng tsa ga Molwantwa ... fa fela jaaka a re kopile, mmutla o ka se rothe madi.

(Ba a kgaogana).

MOFETLHI: (A setse a le fa mojako) Go siame monna Selomela le robaleng sentle ... a ka moso gona o a ya ... ijoo! ka re ka moso ...kajeno. (E le a fetsa go lebelela nako.)

SELOMELA: (O bua a nyenya wa lenyatso) Ga ke rate go ipofa, ke tla lala ke utlwile ka badimo ba ga Rakubuesele ... a ke re ... le tla bona ka nna.

(Ba swa ka setshego ba botlhe mme Selomela o ba bulela "gate" ka *remote control*).

(Ba a kgaogana).

KAROLO YA BORARO

(Se se tlhagelelang mo letlhareng la ntlha la "CITY PRESS" morago ga dikopano tse di mmalwa tsa mo sephiring magareng a ga Mofetlhi, Selomela, Molwantwa le Serote.)

PARLIAMENT... A CAN OF WORMS ... ANOTHER DISGRACEFUL REVELATION BY THE SCORPIONS.

After intensive and extensive investigation by the scorpions, shocking revelations have come to light, in which two high ranking cabinet ministers are involved. The two ministers from two different departments were arrested at their homes during the early hours of Friday morning and were both charged with serious criminal offences of fraud, misappropriation of tax-payers monies and bribery.

The two appeared briefly in the Cape Town magistrate court on Friday and each was granted R200 bail. Their names cannot be made known or published pending further investigations.

The spokesperson for the office of the Attorney- General has confirmed temporary suspension from their normal duties. They will appear again in court on Wednesday. The chief investigating officer of the Scorpions said further arrests are expected soon. The City Press is in possession of documents in evidence of the said allegations.

MOLWANTWA: (A se na go buisa kgang e, o tsaya mogala) Ke bua le mang ... oh! ... ke wena Shimi ... ka re lentswe la gago la tla la tshwana le la ga rraago ... le kae ... o teng rraago, o mo reye o re a nteletse fa a fitlha ... bye!

(Go utlwala modumo wa koloi kwa ntle.)

MOFETLHI: Ko ... ko ... ko ... ko (O bua a le nosi) ... kgotsa ba sa ntse ba ikhuditse?

MOLWANTWA: "*Come right in!*"

MOFETLHI: (Kwa ntle ga go botsa matsogo) Monna Molwantwa ke a go tshaba (O bua a mo neela seatla) ... ebu leina la tota la ya borellong!

MOLWANTWA: O opile kgomo lonaka Mofetlhi mme kana le nna ka re (O bua a mo supa ka monwana)... a ke re le wena o e fetlhile... nkganetse! (Ba swa ka ditshego boobedi). Ga o mpona ke riana ke fetsa go letsetsa kwa ga gago, mosimanyana o nthaya a re o ile go reka motshola-dikgang.

MOFETLHI: "*And ... then...*" wa reng fela ... o a itse ga ke dumele se ke se bonang ... o ka re ke a lora.

MOLWANTWA: Ke gona ba tla re itseng sentle ... ba ntse ba re jela le matlapi.

(Mogala tsirrr ... tsirrr ... tsirrr!)

MOLWANTWA: Ke fa ga Molwantwa ... a nka go thusa. (O tshegela kwa godimo a bo a bitsa Mofetlhi ka letsogo) ... ke na le ene fa ... a o batla go bua le ene ... tshwara jalo.

MOFETLHI: Hallo! (O tshega a bo a kiba ka lonao fa fatshe)

SELOMELA: (Mo mogaleng.) Le a ne le tsaya dilo tse di tshesane le di dira thaba ya Himalaya ... ba kae? Mmantaga o tla bo o se kokometse boet ... gona e ka nna mang fa e se wena ka gonne botlhe ba a itse go re ke wena o ntseng o rana "*that department all this time*"... ee ... jaanong nako ya go dirisiwa jaaka "*remote control*" e tlile bokhutlong.

(Fa a fetsa go bua le Selomela o nna fa fatshe.)

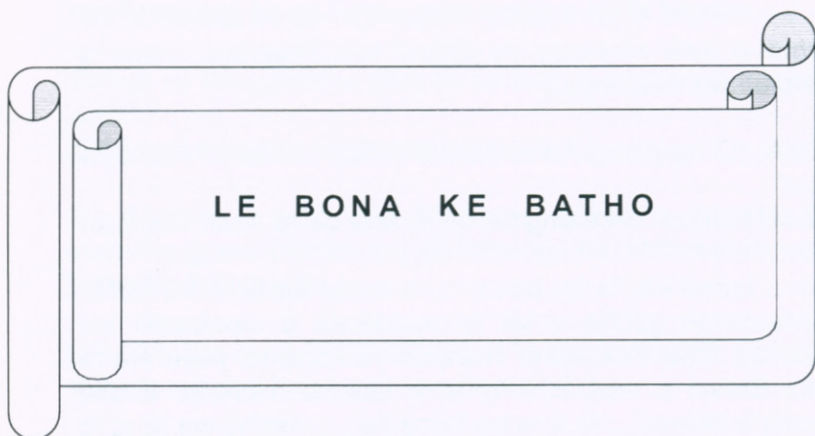
MOLWANTWA: A reng ya selomela kobong? (Ba swa ka ditshego). O a bona Mofetlhi, dilo tse ga di rate motho a nna mafega. Ga jaanong go batla re iketla go ba lebatsa ... mme e re fa ba itebetseng teng, re bo re re gaa! (O otlanya menwana ya motho a ikana).

MOFETLHI: Banna go bua nnete fela re tshwanetse go iteboga mafelo a kgwedi. Tota nkare le pele ga mafelo a kgwedi re tshwanetse ra kopana go dira "*post mortem*" ya matsapa a rona ... kana ga se mang le mang.

MOLWANTWA: Wena kamoso kwa tirong o itire "*skepsele*" fela.

MOFETLHI: Ke gona ke bonang go re tota ke boammaaruri gore ngwana o sa leleng o swela tharing ... a re lekeng go kopana ka bonako jo bo kgonagalang.

(Ba a kgaogana.)

BAANELWA : MAEMA (Mokgweetsi wa taxi)

LEFIKA (Tsala ya ga Maema)

MARY (Morekisi wa dijo kwa renkeng
ya di-taxi)

KAROLO YA NTLHA

(Maema o kwa renkeng ya di-taxi tsa Tlhabane, mme o naganela kwa botennye.)

MAEMA: (O ngunanguna a le nosi) Hee ... hee ... *Rainbow Nation!*

Rainbow Nation ...! ke eng ba sa re fela ba re *Multi Rainbow Nation!*

Motho o tsena ka, fa ke bona ... o tsena ka fa ... ke bona. Ba tletsetletse gotlhe o ka re matlakala a dipolastiki tse dintsho tsa kwa Pekenene Transkei ya Kanana. Haai! Ka re Aforika Borwa o mošha a tla a re tlišetsa mathata. E bile Mathosa a betere ... fa e le ba bona ba, ... motho wa teng le fa a re ke a bua o ka re ngwana a ithuta puo "*ki kuri ... ki kuri ... malea ... malea ...*"

(O tsiboswa ke mongwe a mmitša)

LEFIKA: (O a goa) Maema ... Maema ...! taxi ya gago e tletse, sutela ba bangwe (Maema o tla a itlhaganetse)... a o rata go nthaya o re o buisiwa ka pelo ke thekete ya speed ya phakela?

MAEMA: Noo man ... ke go re ke tenwa ke makwerekwere a a tľhanaselang mo rankeng e, ya rona e. Lebelela fela ... ka re ke bona fela ... o ka re dintľhwa ... le ka bontsho!

LEFIKA: Nna ga ke na sepe, solanka ba tľatsa taxi. Re ja ka bona ...go tľhakana le e bile ba sa itse tšhentšhi sentle ... ba patela fela ... ga ba opise tľhogo.

MAEMA: Foo gona ke a utľwa mmata ... mara ba a senya! Ke dikoloi tse kae tsa rona tse di utľwalang kwa Mosambiki ... maphodisanyana a, a rona a tšhaba go di lata.

Batho ba bolela gore ba di bone koo mme ga o ya kwa maphodiseng ba go botsa gore a naa o na le bopaki.

"Driver re itlhaganetse tlhê, le tla boa le tswetsa kgang ya lona."

(Go kopa mongwe wa bapalami ba taxi.)

(Fa Maema a boa kwa Mfidikwe, Lefika o mo lata kwa mogatleng wa dikoloi tse di fotseng, ke sethoboloko mme batho ba fokotsegile.)

LEFIKA: Wa reng Maema? Wa re le cheletenyana ya bona o setse o e tsaya fela ka gore o tla reng?

MAEMA: Dilo tse ke baloi tse! Le gona maime a bona a a boitshega! O kile wa utlwa kae go twe batho ba thulamela botlhe mo ntlong mme e re ba tsoga ba fitlhele thoto ya bona e ile? Dilo tse, re simolola go di bona ga e sale ba tlala ka kwano. Ba ne ba kgonwa ke Ngops fela ka go ba tlathela ka toronko.

LEFIKA: Ka ditlhare gona nka go dumela ... *abuti* bona gore ke leng a bereka mmaene mme maloba o ne a mpoella go re letšhankane le le neng le tla maabane fela yaana le setse le dirilwe *foromane* ya gagwe.

MAEMA: A ke re o a utlwa ... ke dilo mang tsona tseo ... ga e se bona boloi fela. Le gona o mmolelle gore a itlhokomele ... go seng jalo le go mo tlosa ba ka mo tlosa. (O bua a supa ka monwana kwa legodimong.)

LEFIKA: Ka re ga mothakanyana ole wa moagisanyi wa me wa *le-exile* a ka go utlwa o bua jalo ka bona a ka go tlhoa go isa losong. Ga a batle go utlwa sepe ka bona.

Ga a setse a petenketsa le bona o ka se ke wa dumela gore ke Motswana. A re ga a lebale ka mokgwa o ba kileng ba mo tshola sentle ka teng kwa gaabo bona ka nako ya kgaratlhelô ya kgololosego ya Afrika Borwa.

MAEMA: O ka fitlhela le ene e se Motswana pila ... ga e le gore o kgatlhwa ke dilo tse ba di dirang tse ... gona go raya gore o ja le bona ka mokgwa mongwe ... ga go ka batlisisiwa sentle o tlile go mpha seatla. Moagisanyi yoo wa gago ke bona ba o ka fitlhelang motho o mo tshubetse mo ntlong le ona makwerekwerenyana ao ... zwaap!

LEFIKA: Mara go bua nnete ga ba jalo ba botlhe ... bona fela mothakanyana yole o a thulelang mo Mothuka "*Street*" ... ka re ga a berekile koloi ya gago go tshwana fela le ga o e isitse kwa makgoeng ... bona fela fa a sale a bofile "*gear-box*" ya ga Molosiwa ... ka re e bile o lebetse gore ke leng a patela ditshelete ... ene mo godimo ga moo o "*cheap*!"

MAEMA: Ga ke gane ... mara bontsi ba bona ba a senya! Gape ba ntena ka maaka! Bona fela yo o neng a hirile back opposite ya me ole, rona re ne re ntse re itse e le Tomenko Sethole ... tsatsi lengwe a bo a tshwarwa. Fa Motlhaloge a re o ile go mo ntsha ... o fitlhela a ikwadisitse ka leina la gagwe la nnete ... nnaare ga twe somang ...iketle ke tla le gopola ... yaa ... Karlos Novele ... dikeleme dilo tse!

LEFIKA: Ga go tlhole go thusa sepe ka gore le bo-kgaitsadia-rona ba ba iphile. Go fedile.....ba ba dirile dingwetsi tsa banna.

MAEMA: Ga e le seo sona, se ntlhakanya tlhogo go feta! Ga ke nagana gore ka moso motho o tla ba a siane ka setlogolo le dingaka ... go twe ngwana o tshwanetse go tlhapisiwa ka mmu wa lebitla la ga rraagwemogolo ... ba tla bo ba le kae?

Gona motho o ile go batlela kae lebitla la motho o sa mo itse? Le gona ga o ka re a mo nyale, o isa ngwana wa ga mmaago tshotlegong ... a ya go sotlwa ke basadi ba bangwe ba gagwe ... kana batho ba, ka setso sa bona ga ba nyale mosadi a le mongwe. Nna ka re ka Modimo ga nka bona letšhankanenyana le ntse le tshamekela gaufi le fa ga etsho nka le bolaya "*morsdood!*"

LEFIKA: Ee ... a ke re ga twe bona ba a bešha ... lona Batswana le dingame. A re tlogeleng bo-kgaitsadia-rona ba ba kute, e re ba boela gaabo bona ba bo ba re agetse dimmenšhenê.

MAEMA: Ee ... dimmenšhene ba tla di tlogela mme le Aids e ba tlhagang ba e rwele e, le yona ba tla e re tlogelela gore e re ripitle re tlhoke le go di nna dimmenšhenê tseo ba tla bong ba di re tlogeletse.

LEFIKA: Nyaya...nyaya nka go utlwa ka bosenyi le tse dingwe, ga e le ka *Aids* gona tota o a ba sitela. Tlhê le kwa ba sa fitlhelweng teng le gona e ntse e le teng? Fa e le *Aids* yona e aparetse lefatshe lotlhe.

MAEMA: Ka monkonyana o wa bona gona wa reng? O setse o kile wa utlwa gore fa motho wa teng a tswa mo *the kising* o le tlogela ka eng? Go gana o bona gore ba rile ba iteka go tlhapa. O patelesega go bula difensetere mariga ... o rata le o sa rate!

LEFIKA: Le wena jaanong o bua se se kileng sa buiwa ke mogatsa Verwoerd mo dingwageng tsele tse di fetileng fa a ne a re Bantsho ba na le "*a characteristic smell.*" Mafoko ao a kile a re tlhaba botlhoko re le Bantsho ... kajeno ke wena o boeletsang se a neng a se bua.

MAEMA: Ke nako mang? Ke tshwanetse ka ya go tsaya "skofo" sa *Smelters* ... go siame re tla bonana ... go setse go nna llata.

(Ba a kgaogana.

KAROLO YA BOBEDI

LEFIKA: (O ya fa kharabaneng e e rekisang dijo.) Ausie Mary, a o na le ting ... ke setse ke lapisitswe ke mosokô.

MARY: Nte ke bone (O khurumolola pitsa) O *lucky*, o a itse ... ke bikinyana ya bofelo ... mme pleite e ka tswa.

LEFIKA: Kana pleite ya gago ke bokae?

MARY: E tota e le sebaka o sa tlhole o reka mo go nna ... o setse e bile o sa tlhole o itse go re pleite ke bokae ... ke R10.

(Lefika o tsweletse o a ja.)

MARY: (O tla go nna fa thoko ga ga Lefika.) Kgaitradiaka, ke ntse ke le utlweletse le sotla ka batswa-kwa ... tota o rometswe ke Modimo kwano. Pelo ya me fa ke leng teng fa ... e dutla kgodu e khibidu ya madi. Le itse sentle ka bobedi ba lona go re ntate yo o ntsalang ke Chikonde ... le ene ke motswa-kwa ... o a itse a kere? Ga ke itse go re a le ne le buela kwa godimo ka bomo go re ke tlabegwe ka puo ya lona ... kgotsa jang ... ka le itse ntate le ene e se Motswana ...

LEFIKA: (O mo tsena ganong) Nyaa ... nyaa kgaitradiaka ke setse ke go utlwile. Re ne re ipuela fela go sena maikaelelo a a bosula ka gope ... ntumele tlhê *suster*.

MARY: (Ka bonolo) Se ke ratang le ka se tlhaloganya ka batho ba, ba Modimo ba, ke go re le bona ke batho ... fela jaaka nna le wena. Ba tlisitswe ke tshotlego le tlala ka kwano ... ga se gore ga ba kgatlhwe ke go nna kwa gaabo bona. Sa bofelo se ke ratang le se tlhaloganya gape, ke gore le, (O supa lona ka monwana) ga le dupe.

Ga se gore ga motho a sotlegile, a kgotlediwe ... gompieno ke bona ... kamoso e ka nna wena. Ke gore batho re na le go lebala ka pele. Ga ke itse go re o santse o gopola gore o godisitswe ke bupi bo bo neng bo kapolwa kwa šhopping ya ga Rre Chichembe ... gona mo Tlhabane mo ... motswa-kwa.

LEFIKA: Ausie re itshwarele tlhê ... ke a kopa tswêêtswêê ... phoso ke ya ga mang le mang ... kana motho ga se kota. Fa e le gore o ne o ntse o re utlweletse sentle, ke ne ke ntse ke leka go ntsha Maema mo dikakanyong dingwe tsa gagwe tse di mmalwa mabapi le batho ba ... mara ka gore ke a dumela le wena o a mo itse ...!

MARY: Ke sona se ke neng ke re o rometswe ke Modimo kwano. Ke ne ka lemoga gore fa nka tsena kgang ya lona gare ka nako ele, go ne go ka feleletsa go se monate ... ke a mo itse Maema gore ke *botorkopo* go tloga le go tloga.

LEFIKA: Ke a swaba tota le nna ka mokgwa o o e buang ka teng. Re ne re llisiwa ke *aparteite* ... kajeno ke rona re llisang ba bangwe ka yona. Ka dinako dingwe motho a ka feleletsa a rile tota re kgonne go lemoga *aparteite* ka gonne e le rona re nang le yona ka tlhagô.

MARY: Jaanong thuto ya sesolo e ke go tlogelang ka yona ke e ... o e fitisetse le kwa go ene Maemanyana yoo wa gago ... yona ke e, motho ga a kitla a itse kwa a yang teng kwa ntle ga gore a bo a itse kwa a tswang gona.

LEFIKA: (A konne tlhogo) Ausie, ka bokhutshwane nka re mafoko a gago a nthoba ditokologo ... bogolo jang bonolo jo o buang ka jona. Ke nnete tota gore kgalefo e senya dilo di le di ntsi. Haai! ... ausie go siame ke go utlwile le go go tlhaloganya ka botlalo se maikutlo a gago a leng sona.

(Ba a kgaogana)

KAROLO YA BORARO

(Letsatsi le le latelang ka sethoboloko, Lefika o bona Maema a usitse "seat" ya koloi a kaname mme o ya kwa go ene go mmolelela ka mafoko a maabane a ga ausie Mary mabapi le puo ya bona ya maabane.)

LEFIKA: (O kokota mo fenstereng ya koloi) Maema ... Maema ...! Nnaare o robetse monna? Ka re o tota o ilwa ke dijo. Ke gore fela ga o fetsa go ja, gore o sekame.

MAEMA: (O a itshidila) Haai ... ga se jalo ... ke gore ke letse ke robetse bosigo thata maabane ... tota nkare ga ke a robala ... ke ne ke hirilwe ke batho maabane go ba isa kwa Vrede kwa mothakeng ole wa mosione ole ... man, ka re batho ga ba robale ... ke fitlhetse lbatho ba ke neng ke sa solofela gore nka ba bona koo ... ke sona se ke ikutlwang letsapanyana se. O bone Sowetan ya kajeno?

LEFIKA: Nyaa ... ya reng ... ga ke ise ke e bone.

MAEMA: E tlhagisa se re neng re bua ka sona maabane. (O mo fa Sowetan) ... o ka re ba ne ba ntse ba re utlweletse maabane ga re bua ka meratshwana e.

LEFIKA: (O a buisa) Hmmm ... mo Hillbrow fela ... ba tshwere 120. Yaa ... mara gona ga ba tlhakatlhakanya South Africa ka diritibatsi, molao o tshwanetse wa tsaya dikgato tse di gagametseng. Se ke se ganang ke fa ba tshwara ba ba senang molato ... jaaka ba ba "*iphandelang*" ka go rekisa merogonyana le maungo mo mebileng le go itshwarela dikoroponyana ...

MAEMA: (O mo tsena ganong) Mme o bua ka bona tota ba ba senyang go feta ... ga go na merogonyana ya sepe e ba e rekisang ... ga o ka fenekolla merogonyana eo ... o tlile go fitlhela metlholo. Haai! ... ka re o ka re ba a bitsana gore Aforika-Borwa ke moretlwa wa tsela, o o fulwang ke mang le mang. A ke o bone fela gore ba tshwere ba le kae mo fleteng e le nngwe fela mo Hillbrow ... ba botlhe ... MaNigeria. Se se raya gore Hillbrow e nyeuma ka bona fela!

Lefika ... phelang ke phele ... kwa bofelong re tlile go feleletsa ba re busa mo lefatsheng la rona. Ga go kgakala! Bokoa ba puso e ntšhwa e, ke gore e siame go feta le ene Modimo ka namana. E tsamaya e gogola mang le mang ... ka bokhutshwane nkare puso ya rona ga e ithate le e seng!

LEFIKA: Ke kopa gore re emise ka kgang e, pele re ya kgakala...

(O mo tsena ganong)

MAEMA: (Ka bogale) Goreng re tshwanetse ra emisa? Mokgwa wa gago ke sale ke utlwa dipuonyana tsa gago maabane ... o ntse o tsamaya o ba sireletsa fale le fale gore o na le mokgwa. Nnaare mara o ba rapelang monna ... go tshwanetse ga bo go na le sengwe, se re sa se itseng, se ba se go diretseng. Ga se le teng ke eng o sa bue fela ... o tshabang? Noo man ... o ka se ke wa iphetlha fela! Noo ... se ka batlwa se ka bonwa.

LEFIKA: Ga ke itse go re ke go arabe jang.....fela ka bokhutshwane maemo ke a.....maabane fa re fetsa go kgaogana, ke ile fa go ausie Mary fale go reka dijo. O letse a nthutle thuto e kgolo go fetisisa. Fa re ntse re bua fa maabane, kante o ntse a re utlweletse ... (Maema o mo tsena ganong).

MAEMA: (E kete o fela pelo) Ee ... a reng?

LEFIKA: Iketle pele ... baa pelo mmata ... ausie Mary o ntemositse gore motho ga se phologolo. Botlhe re a tshwana e bile re a lekana ... pharologano e ka nna gongwe letso le puo fela. O tlhagisitse dintlha di le mmalwa, tse ke feleleditseng ke inyaletsa dikakanyo le dikgopolo tsa rona ka batswa-kwa. Ke ne ka tlhabiwa ke ditlhong mo ke neng e bile ke palelwa ke go utlwa le monate wa dijo tse ke neng ke di ja ... tota le go emelela fa ke neng ke le teng go ne go nketefalela ... ka re e ne e kete o ka re lefatshe le ka bulega ka tsena.

MAEMA: Owaai ... ga ke makale ... kana le ene ke "*lempatanyana*." O a belega ka gonne re mo direla feibanyana ya go mo tsaya jaaka Motswana. Ga se gore re lebetse gore ke mang ... rona ba bangwe boMaema ga re rata re ka di mmolella. *Sis!* a se ka a rata go ntena!

LEFIKA: Se galefe mmata ... se galefe tu. Le nna kwa ntlheng ke ne ke sa mo tlhaloganye mme ka bonolo bo a tlhalositseng mabaka a gagwe ka teng ke feleleditse ke itlhabelwa ke kgala.

MAEMA: (Ka bogale) Lefika ... ke setse ke feditse ka wena ... ke a bona gore o goga le bona ... kana ga ke ngwana monna. A re felele gona fela fa ... ke a bona gore o setse o kgwetswe mathe mo ganong. Ke go lemogile go re "*jy is baie swak!*" Ga o ikitse fa o emeng teng. O ntshenyeditse boroko fela ka matlakala! Go siame e tseye ka mokgwa o o e tsayang ka teng....a ke re la re le na le "*di-rights*" le *temokerasi*.

LEFIKA: (Ka bonolo) Ke gore o senye ka go nna mafega o ise o utlwe go re phefo e fokela kae ...

MAEMA: (Ka bogale) Monna ke go reile ka re ke feditse ka wena ... ga go sepe se ke ka tiholang ke se bua le wena go re o ntlhaloganye ... go siame, e bile nte ke sutele kwa pejana, ba tloga ba ntsenella. (O thubaganya lebatl la koloi a ba a e dumisa)

LEFIKA:(O goelela Maema) ... mme gona o tla nkgopola ... letsatsi lengwe la malatsi ... mme e bile ga nkitla ke go ngalla!

(Ba a kgaogana).

**THUTO YA THOBALLANO KWA
DIKOLONG**

BAANELWA : Rre LEGODI : (Rraago Omolemo)

OMOLEMO : (Ngwana wa ga
Rre Legodi)

MME MORWANE : (morutabana)

MME MASILO : (Mooki wa sekolo)

TLHOKA- INA : (Mongwe wa
batsadi)

BATLAPITSONG : (Batsadi ba bana)

(Omolemo o tla ka lokwalo-kitsiso go tswa sekolong, leo le laletsang batsadi go tla kopanong e e kgethegileng go sekaseka lenanethuto le le mabapi le thuto ya malwetse a thobalano le go ima (Sex Education).

Lekwalo le buisega jaana:

Motsadi yo o tlotlegang.

O kopiwa go tsenela kopano kwa sekolong.

Letlha: 20 Tlhakole 2001.

Nako: 19h00.

Setlhogo: Thuto mabapi le thibelo ya malwetse a thoballano le go ima.

Ka ditebogo.

Mogokgo wa sekolo.

(Ke kwa sekolong ka letsatsi la kopano e e rulagantsweng)

Mme MORWANE: (O tsena le mooki wa sekolo) Ke a le dumedisa le go le amogela batsadi ba ba tlotlegang. Yo ke nang le ene yo(O supa mooki) ke Mme Masilo ... mooki wa sekolo sa rona go tswa kwa lefapheng la Boitekanelo (Batsadi ba mo amogela ka legofi). Ke lemoga e kete palo ya batsadi ba ba leng teng fa, ga e fete le kotara ya e ke neng ke e solofetse ... legale se segolo ke gore tiro yona e tshwanetse ya tswelela pele. A ke re pele re simolola ke utlwe fa go ka bo go le dipotso. (Rre Legodi o emisa lebogo)

Ee, a re utlwe rraarona.

Rre LEGODI: Ke lebogela tshono mma ... potso ya me e mabapi le se ke se lemogileng fa ke ntse ke latlhela dipampitshana tse re di fitlhetseng mo ditilong mo, bofofu fa re tsena ... ke lemogile fa ntlha ya go ikilela e sa tlhagelele jaaka ke ne ke solofetse ... mme go ya ka nna ke nngwe ya dintlha tsa botlhokwa go fetisisa.

(Setshego sa lenyatso waa, ka batlapitsong mme fa se ya tlase, mongwe wa batsadi o ema go bua kwa ntle ga go newa tetla)

TLHOKA-INA: Rra ... fa e le gore o gopola gore ntlha ya go ikilela ke ya botlhokwa ... gona nka re o tshwana fela le motho a tebetse katse e ntsho mo phaposing e e lefifi!

(Setshego gape waa ... mo Rre Legodi a bileng a ikutlwa o ka re a ka re lefatshe phatlhoga ke tsene)

Mme MORWANE: Rra tiro ya sekolo ke go ruta mabaka (facts) mme ke maikarabelo a legae go ruta ngwana maitsholo le bona botho e seng sekolo.

(Fa a fetsa go bua jaana o tswelela pele ka setlhogo sa letsatsi mme fale le fale batsadi ba tshegetska ka kitso ya bona e e sa rupellwang mme fa morago ga metsotso e ka nna 40 Mme Morwane o dira kitsiso).

Mme MORWANE: Bo-mma le bo-rra go na le mogodungwana le dikukunyana fa re ntse re kgwa mowa ... mo phaposing ele(O ba supetsa ka monwana) mme teng koo ... mo godimo ga tafole le tla fitlhela dipapetlana tse di setseng di kwadilwe maina a lona ... nka itumela fa le ka di mamaretsa mo diaparong tsa lona ... fa di ka bonalang teng sentle ... mme le tswelele ka go ikitesanye.

(Botlhe ba ya kwa phaposing e ba e kaetsweng mme ba dira ka fa ba kopilweng ka teng, fa Rre Legodi ene mogopolo o le kgakala ... a ratharatha ka pelo ka tsitsinyo ya gagwe e e kgaphetsweng thoko.)

Mme MORWANE: (O phophotha Rre Legodi mo legetleng) Go reng o sa kopane le batsadi ba bangwe gore lo ikit sesanye rra?

(Pele Rre Legodi a araba)

Mme MASILO: (A lebile Rre Legodi) Ka re dikuku tse ... di balola e le ruri ...

Rre LEGODI: Nyaa ... ke a leboga mma ... ke siame.

Mme MASILO: Jaanong papetlana ya leina yona o a reng ka yona ... ke na le tumelo ya gore go na le ba ba eletsang go ka itsane le wena.

Rre LEGODI: Ke na le pelaelo ya go kgomaretsa papetlana e.

Mme MASILO: Tswêêtswêê ... itsane le ba bangwe tlhê rra.

(Rre Legodi a utlwa lentswe le le sesane le mo sebela) "O seka!"

Rre LEGODI: Nyaa, ke siame fela fa ke emeng teng fa.

(Fa go boelwa lekgetlho la bobedi go tsweletsa morero wa letsatsi, Mme Morwane o leboga batsadi go maparetsa dipapetlana tsa maina a bona mme o itlhokomolosa Rre Legodi)

Mme MORWANE: Jaanong re tšile go le supetsa ka fa re tšileng go ruta bana ba lona thuto e, ka teng ... mme pele ke dira jalo ke tla kopa gore botlhe re tšose dipapetlana tša maina tše le neng le di mapareditse mo diaparong.

(Botlhe ba dira jaaka ba kopilwe)

Mme MORWANE: Ahee ... jaanong lebang ka fa morago ga dipapetlana tseo ... mme mo go nngwe ya tšona go thadilwe (flower) lelomonyana mo go yona. Ke mang wa lona yo o nang le papetlana e e nang le lelomonyana le?

(Lekolwane le le fa thoko ga ga Rre Legodi le araba ka motlotlo le boikgogomoso gore ke ene)

Mme MORWANE: Go siame ... a re mo opeleng mabogo ... jaanong rra itše gore lelomo leo ... le emetše HIV / AIDS. A o sa ntše o itše gore ka nako ya fa ke re le ikitšesanye o dumeditšitse mang ka seatla sa gago?

(Lekolwane le supa batho ba le mmalwa)

Mme MORWANE: "Very good ..." tumedisō ya gago ka seatla e kaya kamano. Ka jalo seo se raya gore botlhe ba o amaneng le bona ka seatla, o ba feteleditse HIV / AIDS e e mo go wena.

(Ga latela setshego le metlae ka batlapitsong)

Mme MORWANE: Ka bokhutshwane go raya gore ba o ba amileng mme le bona ba amane le ba bangwe ... ka nako ele ya ditumedisano le go ikitšesanye, le lwala bolwetše bo le bongwe ... botlhe ba lo leng fa.

Ka jalo re tlile go ruta bana kotsi ya thobalano ka ona mokgwa-thuto o, ... gore ba tle ba lemoge bofefo le lebelo le bolwetse jo bo phasalalang ka teng.

(Rre Legodi a utlwa lentswe lele ... le le sesane lele, le ipoeletsa gape le re: "Jaanong o ka bua ... mme o ikokobeditse." A emisa letsogo mme a letlwa go bua)

Rre LEGODI: (Ka maitseo) Ke a leboga mma ... borra le bomma ke rata go ikopela maitshwarelo ka se ke ka bong ke se dirile kgotsa ke se buile go kgopisa mongwe wa rona fa ... mo tshimologong ya kopano e. Ke rata gape go akgola morutabana Mmê Morwane ka matsetseleko a a tsamaisitseng kopano ya letsatsi le, ka teng ... bogolo thata jang ... mokgwa o a tlileng go ruta bašha ba rona thuto e e masisi e, ya thobalano le kotsi ya teng ... kwa bofelong ntetleng go tlhagisa ntlhanyana ya botlhokwa ke e, ... **GA SE BOTLHE BA RONA FA, BA RE FETELEDITSWENG BOLWETSE JO BO SETLHOGO JO ... A LE MONGWE WA RONA ENE O IKILETSE!** Ke a leboga!

BOKHUTLO.

Maitekô a, ke morogô wa ngwana. Ke bone go le botlhokwa
go nathogana dikakanyo tsa me le bana ba thari e ntsho.

Ke dumela fa kgetse-ya-tsie e kgonwa ka go
tshwaraganelwa mme ditshwaelo tsa lona mabapi le bukana
e, di ka bopa thaba go tswa mo seolong se.

A pula e ne!